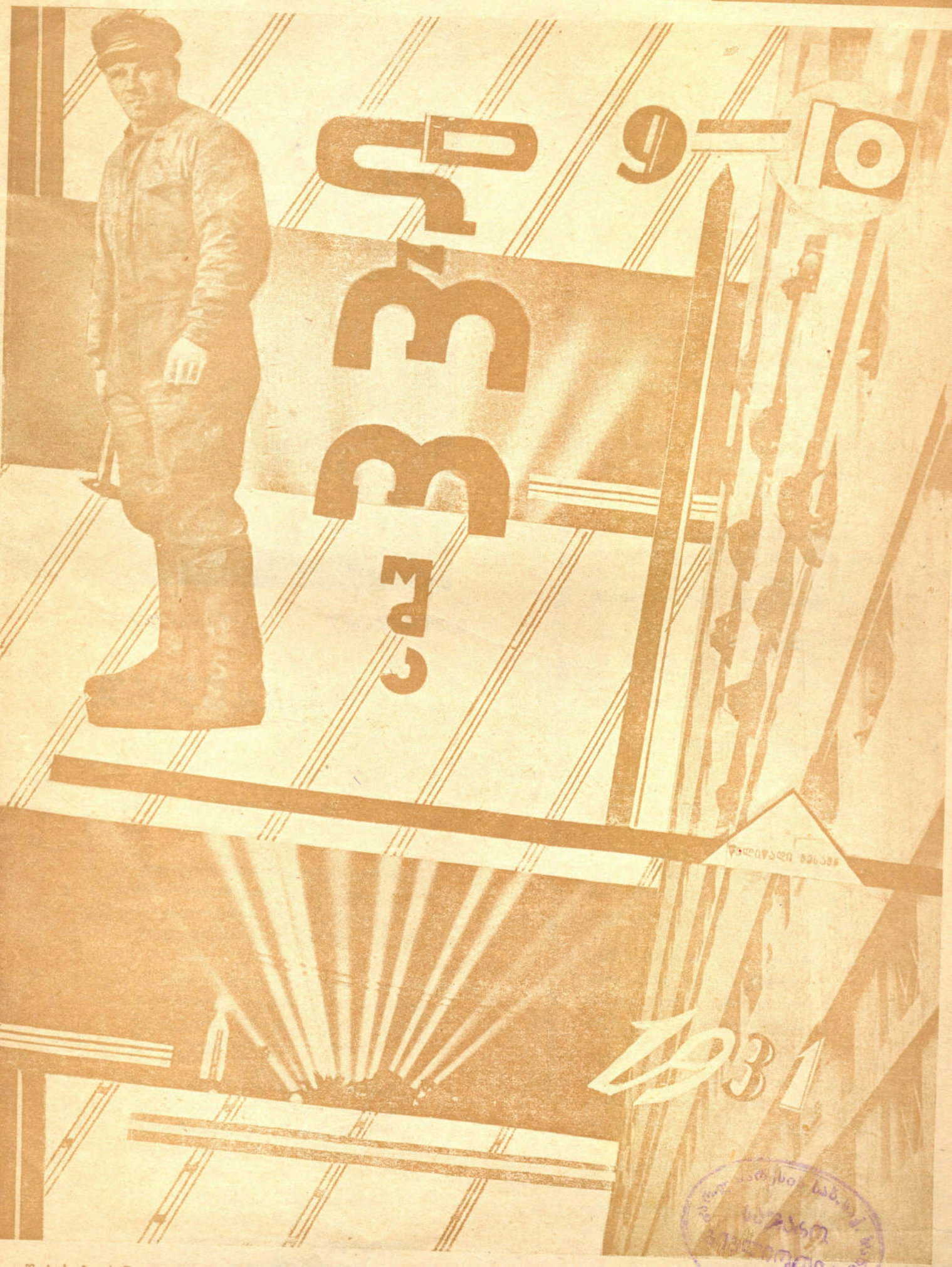

F 221
1931

9-10.

F

31 85060

საქართველოს მუზეუმი

1931

საქართველოს მუზეუმი
საქართველოს მუზეუმი
საქართველოს მუზეუმი

დემიან ბედი

დაილუპებიან!

7868 F

ესპანეთში ტახტიდან ჩამოაგდეს მეფე ალფონსი.
გაზეთებიდან დაილუპებიან ყველა მეფენი, საბრალონი!
ბერანჟე

ერთ გვირგვინოსანს კიდეც ელირსა
ჩამოხრძანება ტახტიდან ძირსა.
რა ძნელი გახდა ახლა მეფობა!
ძლიერ დაეცა მეფის ხელობა!

— „ხედავთ ზღვის ტალღებს აზვირთებულთა
ვაფრთხილებ ქვეყნის ყოვლ დიდებულთა.
ნუ მეტყვიან; „ჰბოდავ“ ახლოა დღენი:
წყალს გაყვებიან ყველა მეფენი!

მათ გვირგვინებსა ოქროს მოხსნიან
და იმ ოქროსგან ფულებს მოჭრიან!“
ასე დამღერდა ერთ დროს სიცილით
პოეტ ბერანჟე, ენით მახვილით.

და რაც ოდესღაც მან განაცხადა,
დღეს ეს თითქმის რომ კიდევაც ახდა.
ყველა ვხედავდით, რომ მეფე ალფონსის
სასახლის ჭერი თავზე ენგრევა,

პროლეტარული სალაში დემიან ბედის, ოცი წლის მუშაობის შესრულების გამო ბოლშევიკურ პრესაში.

რომ ვეღარ გავა ის ძველ ხერხით ფონს,
აღშფოთებულ ხალხს ვერ მოერევა.
და კიდეც მოხდა ამბავი დიდი:
— „ალარ გვყავს მეფე!“ — ხარობს მადრიდი.

აღფრთხილებია! მხიარულება!..
რესპუბლიკანურ „ზართ ხმაურობა“!
მაგრამ სხვა ზარიც აგერ გაისმა:
— „მღშეცხა უნდა ავუმალლოთ ხმა!“

აგრეა ერეე, ვითა მისანი,
(პარიზში ცხოვრობს ეს წილოსანი),
როგორ აფრთხილებს უკვე საფრანგეთს,—
თუმც საფრანგეთი ისეც ფრთხილია,—

— „უნდა ვერიდოთ ემაგ ესპანეთს:
ვამბობ, რასაცა ვფიქრობდი დღემდე,—
რომ მადრიდიდან ჯზა მოსკოვამდე
არც ისე შორი რამ მანძილია...“

არც საფრანგეთის შტაბსა სძინავს:
სირეთში უდგამს ტახტს ალი-მთავარს.
მაგრამ ამაოდ: აზვირთულ ძალებს,
ხალხის რისხვასა ვერვინ გაუძლებს.

შთანთქავს, წაპლევავს ყველა ბოზოლებს
და შეფეხსაც წთან ჩაიყოლებს.
მეფეც ხომ ბევრი აღარა რჩება,
ყველა თითებზე ჩამოითვლება.

ტახტებზე სხედან ვით ქანდარაზე.
„ადრე და მალე,
დღესა თუ ხვალე“
ესენიც წაველენ ალფონსის გზაზე.

სხედან ტახტებზე, ვით ცოცხალ-მკვდრები.
„იჯექი წყნარად! ნუ დაიძვრები!“ —
მათ უბრძანებენ ბირჟის გამგენი,
დღეს კიდეც ცოცხლად რჩენილ მეფენი..

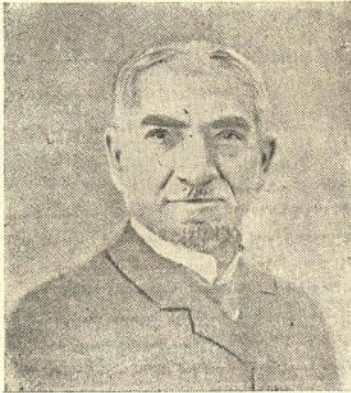
ჯერ ხომ წიხლი ჰკრეს ალფონსს ჭკვა-თხელსა,
ახლა აბამენ ობობას ქსელსა,
დამბალ ძაფებით ქსოვენ ბადესა,
მახეს უგებენ პროლეტარებსა.

მაგრამ ქვეყანა მთელი ხმელეთი,
არა ევროპა მარტოკა ერთი,
ელის მძვინვარე ქარიშხალებსა,
ხალხი მრისხანე იკრებს ძალებსა.

ცა, დედამიწა ჯანყით მოცულა,
წარღვნის ზვირთები მაღლა ასულა.
ვერსად წაუვლენ ბირჟის გამგენიც,
თავს ვერ უშველენ ფულის მეფენიც.

საქართველო
ბიბლიოთეკა

(მიქაელ ჰოვჰანისიანი)

ამ დღეებში გადახდილი იქნება რუსთაველის თეატრის საკონცერტო დარბაზში სომეხთა ცნობილ მწერალ ნარ-დოსის სამწერლო მოღვაწეობის 45 წლის იუბილე. ამის გამო მეტი არ იქნება, რამოდენიმე სტრიქონით გავაცნოთ ქართველ მშრომელებს, თუ ვინ არის ნარ-დოსი.

ნარ-დოსი დაიბადა 1867 წელს ქალ. ტფილისში წვრილ მოვაჭრის (მატყლით მოვაჭრე) ოჯახში. მშობლები ძლიერ კითხულობდნენ და სწერდნენ ქართულად და ყურადღებას არ აქცევდნენ ვაჟი-შვილის სწავლა-განათლებას. მან საშუალო სასწავლებელიც ვერ დაამთავრა. რამდენიმე წელიწადი ავლაბრის სამრევლო სკოლაში სწავლის შემდეგ, შევიდა ქალაქის ორკლასიან სკოლაში, იმავე სკოლის გამგის მცადდინეობით მიიღეს ხონის (ქუთაისის მაზრა) სამასწავლებლო სემინარიაში. მაგრამ ერთი წლის შემდეგ იძულებული გახდა უფულობის გამო თავი დაენებებინა. ამ მარცხის შემდეგ ნარ-დოსი ხელახლად ჩამოდის ტფილისში და ცდილობს რკინის გზის სასწავლებელში შესვლას, მაგრამ უფულობის გამო მიზანი განუხორციელებელი რჩება, „ჩემი მშობლები უფიცები იყვნენ, გარემოცული ვიყავ უფიცებით, მზრუნველი, გზის მაჩვენებელი არავინ მყვანდა,“—ამბობს თავის ხელნაწერ ავტობიოგრაფიაში, და ამ უპატრონობის გამო ის მხოლოდ თავის

საკუთარ ძალ-ღონით იკვლევს გზას. ის ახერხებს შესვლას სახელოსნო სასწავლებელში, რომლის ატმოსფერა არ შეეფერებოდა ზომავალ ბელეტრისტის მისწრაფებებს. ნარ-დოსი ერთი წლის შემდეგ ეთხოვება სახელოსნო სასწავლებელს.

ამის შემდეგ ნარ-დოსი ეწაფება წიგნების კითხვას, ცდილობს შეავსოს თავის სწავლის ნაკლი თვითგანვითარების და თვითგანათლების საშუალებით, გამოდის სალიტერატურო ასპარეზზე.

1886 წელს ნარ-დოსის პირველი მოთხრობა სათაურით „ნამდვილი მეგობარი“ დაიბეჭდა ყოველდღიურ გაზეთ „ნორ-დარ“-ში (ახალი-საუკუნე). ამ მოთხრობამ და მისმა შემდეგმა მოთხრობებმა საზოგადოების ყურადღება მიიპყრა და ახალგაზრდა მწერალი ნარ-დოსი მიიწვიეს იმავე რედაქციაში სამუშაოთ. „**ბედმა მარჯუნა ტფილისში დარჩომა.**“ ამბობს ნარ-დოსი თავის ავტობიოგრაფიაში, „**და ჩავები გაზეთის მუშაობაში, საცა დღევანდლამდე ვასრულებ ერთვად მდივანის მეტად მოსახეზრებელ და დამალავ თანამდებობას.**“ ის ასრულებდა აგრეთვე სტილისტის, კორექტორის, მთარგმნელის თანამდებობას. საბჭოთა სომხეთის მთავრობამ გაანთავისუფლა ის ამ „დამალავ“ შრომისაგან. მას პენსია დაუნიშნა და საშუალება მისცა თავის საყვარელ საქმით ემუშავნა სალიტერატურო ასპარეზზე.

ნარ-დოსის რომანებიდან და მოთხრობებიდან ცალკე წიგნებათ გამოცემულია: „ანა საროიანი“, სიკდილი, „მოკლული მტრედი“, „ახლად შობილი ბავში“, „ჩემი სახლის პატრონის ქალი“, „გაპირვების დღეებიდან ერთი“ „შემოდგომის ერთ დღეს“ და „პაექრობა.“

საბჭოთა სომხეთის სახელმწიფო გამომცემლობამ 1926 წელს გამოსცა ნარ-დოსის მოთხრობათა კრებული „ჩვენი უბანი“ და ხელმეორედ გამოსცა „მოკლული მტრედი.“

ნარ-დოსი, თანამგზავრი, ყოფა-ცხოვრების მწერალი ძლიერ ცოცხლად ხატავს დუხჭირ კუთხეებს და უბედურ ადამიანთა ცხოვრებას. მას ეფექტები არ ესაჭიროება მისი ნაწერები ძლიერ სადაა, დაწვრილებით გამოკვლეული, თითქმის ფოტოგრაფიით გადაღებული სურათებია, გამოცდილი კალამი და მდიდარი ენით შესრულებული.

ნარ-დოსის უკანასკნელი დაუმთავრებელი რომანიდან ნაწყვეტები დაიბეჭდა საბჭოთა საქართველოს მწერალთა ფედერაციის სომხური სექციის სალიტერატურო მხატვრულ ორგანო „ლუსსაბაც“-ის (განთიადი) ორ ნომერში. სომხის მშრომელი ხალხი ელის ნარ-დოსის ამ ახალ რომანს.

„პ ო პ ო პ“

ნარ-დოს

დაძველებული და გაცვეთილ ახალბიან ქამრით მოარტყმული და სიმთვრალისაგან დაბეჭულ-დაწითლებული სახის ორმოციოდე წლის ჰასაკის მქონე თოფი ასატური, რომელიც მთელს უბანსა და ბაზარში ცნობილი იყო. ჰოპოპ-ის სახელით, საღამოს ჟამს თავის საქათმისოდენა პატარა დუქნის დაკეტვის შემდეგ, შინ ბრუნდებოდა. ერთ ხელში ნახევართუნგიანი დოქი ეჭირა, რომელსაც წლებების განმავლობაში წითელი ღვინისაგან ზედაპირი გაშავებოდა, ხოლო მეორეში—წითელი ხელსახოცი, რომელშიც გაკრული ჰქონდა ცოტაოდენი „დოში“, მცირეოდენი მწვანილი,

ერთი კონა წითელი ბოლოკი და ორი თეთრი „შოთი“, რომლის წვეტები გრძელ ყურებსავით ხელსახოციდან გარეთ იყო გამოშვებული.

ფეხშიშველ-თავშიშველი და ქუჩუიანი ბავშვები დარბოდნენ და ჟივილ-კივილით აყრუებდნენ მიდამოს. ჰოპოპ! წამოიძახა უეცრად ერთმა ბავშვთაგანმა.

ჰოპოპმა სრულიადაც არ მიაქცია ყურადღება ამ წამოძახილს, რომელიც, როგორც სჩანდა, მეტად ჩვეულებრივ ამბათ იყო ქცეული მისთვის და ხმის გაუცემლად განაგრძობდა თავის გზას. ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა

ქულის ქვემოდან, ყურებს უკან, და წვეთწვეთად ეპკურებოდა გახუნებულ მხრებს.

—ჰოპოპ... ჰოპოპ...— დასძახა მეორემ, მესამემ, მეოთხემ... და ბოლოს ეს ცალკე წამოძახილი შეერთდა და საერთო ალიაქოთად იქცა;

დიდხანს ვერ მოითმინა ჰოპოპმა. წინ მიმავალმა უკან მოუხედავით, იწყო საოცარი გინების ნთხევა მღევარი ბავშვების მიმართ.

ბავშვებიც თითქოს ამას ელოდნენ, ასტეხეს მთელი ორომ-ტრიადი. ზოგმა მათგანმა ქვებიცი დაუშინა ჰოპოპს.

ჰოპოპი მიდიოდა თავისთვის, არც კი ზრუნავდა თავის დაცვას, ფუძე კარგათ ხედავდა, რომ უკან მოზუზუნე ქვები უპროვადენ. იგი განაგრძობდა თავის გინებას, ეტყობოდა, რომ სახლამდე ასე უნდა განეგრძო მას თავისი გზა, ქვა რომ არ მოხვედროდა ფეხზე, ფეხი მწარედ ეტკინა, რაც იქიდან სჩანდა, რომ იგი სწრაფად შედგა, თვალის დახამამებაში დადგა ღვინიანი ღოჭი და ხელსახოცი, აიღო მოდილო ქვა და სისხლავსილი თვალებით ემზადებოდა ბავშვებზე იერიშის მისატანად. მაგრამ მის მომზადებაზე ბავშვებმა დასკვივლეს, იბრუნეს პირი და გაიფანტნენ მიხვეულ-მოხვეულ ქუჩებში.

აი, მე თქვენი... რომ შეჩერებულიყავით. ქვით გინდათ ჩხუბი? დე ვიჩხუბოთ, სადღა გარბიხართ? მე თქვენი... ფუი გავლა! აღარ შეიძლება, გავლა!

დაავდო ძირს ქვა, მოიწმინდა ოფლიანი შუბლი, ჩააქნია ხელი, დაიხარა ძირს და გინების შეუჩერებლად ფეხს დაუწყო ხელის სმა იმ ადგილას, სადაც მას ქვა მოხვდა.

ჰოპოპმა შეუხვია თავის ქუჩაზე. კარებთან მჯდომ ქალებთან ახლოს გავლისას ერთმა ახალგაზრდა ქალმაც გასძახა მას:

ჰოპოპ!

მოცინარემ მსწრაფლ ამოაფარა თავი გვერდით მჯდომ ამხანაგს. ამაზე სხვებმაც გადიხარხარეს, გარდა ერთი დედაბრისა, რომელმაც ამხილა კიდეც დამაძახებელი.

ჰოპოპს არ მოუხედაია უკან, მხოლოდ შეიგინა და გზა განაგრძო.

იგი სახლში მყოფი უჯდა სუფრას, ღვინიანი ღოჭით, და თურქულ ბაიათს მღეროდა ჩახლეჩილი ხმით, უბნის დედაკაცები, რომელთაც განსაკუთრებულ მზიარულებას ანიჭებდა მისი იშვიათი გინება, აგულიანებდნენ ვინმე ცუღლულტ ბავშს, რათა წასულიყო და გაეღიზიანებია ჰოპოპი. ბავშიც წამსვე გარბოდა, ფრთხილად შეყოფდა თავს სახლის კარებში, დასძახებდა „ჰოპოპს“ და მალევე გაიპარებოდა კურდღელსავით და ეს ერთერთი სიტყვა იყო, რომ ჰოპოპს უშხამავდა ქეიფს. იგი მყისვე წყვეტდა ბაიათს, გამოვარდებოდა გარეთ და მთელი უბანიც გარს შემოერტყმოდა.

ვერავის ეგუებოდა ჰოპოპი, ბაზარსა თუ უბანში არც ერთი მეზობელი არ გადარჩა, რომ არ წაჩხუბებოდეს და რომელთაგან არ ეგემოს ცემა. ცოლთან ხომ ყოველდღე ხელჩართულ ომს მართავდა, იგი ცოლს ცემდა და ცოლი მას.

ჰოპოპი რომ ლოთი იყო, ეს ცხადია, არაყი არ უყვარდა, მარტო ღვინოს სვამდა, იმასაც წითელს და კარგს. წვნიანი საჭმელი არ უყვარდა, სამარხო სძავდა, მეტადრე ლობიო. მისი ჩვეულებრივი საჭმელი მსუქანი ღოში, ხიზილალა, მწვადი, ქორფა მწვანილი, წითელი ბოლოვი

და თეთრი პური იყო, ხოლო შედარებით ასეთი ძვირი საჭმელების შესაძენი ფული მუდამ ჰქონდა, რადგან თავის ხელობაში კარგი ოსტატი იყო და იმდენად დახელოვნებული, რომ შეეძლო რომელიმე გროშად ღირებული დაქანგული ხმალი, ხანჯალი ან თოფი ასი წლის სიძველის მქონე, ნივთის ადგილს მიეყიდა ძალიან კარგ ფასად ევროპიელი ტურისტისათვის.

ღვინის ხელდოქი, რომელიც მის ხელთ შევნიშნეთ, ემსახურებოდა მას უკვე 15 წელზე მეტს. დილაობით ცარიელი მიჰქონდა ღუქანში, საღამოს კი სავსე მოჰქონდა უკან. იმდენად უყვარდა იგი, რომ შაბათობით, საღამოს ჟამს, დაცლის შემდეგ, სანთელსაც კი ანთებდა მასზე. „ბარაქა მასშია“, — ამბობდა იგი.

როცა ჰოპოპი შინ მივიდა, ცოლი არ იქ დახვედრია. გარეთ, სახლის კედლის უკან ბურბუშელასაგან სახლს აშენებდა მისი ბავში, მოკლე და ქუჩკიანი პერანგს გარდა მას არა ეცვა რა.

—სად არის დედა-შენი? —ჰკითხა მამამ.

—ბავრატანთას—მიუგო ბავშმა.

ჰოპოპის თვალებში ცეცხლი აღიგზნა.

—კიდეც?... ოი, მე მისი... —შეიგინა იგი, სასწრაფოდ

ჰოპოპი მიდიოდა თავისთვის, არც კი ზრუნავდა თავის დაცვას.

შევიდა შინ, ღოჭი და ხელსახოცი ტახტზე დადვა და კვლავ მიუბრუნდა ბავშს,—ამ წუთსავე გასწი და დამიძახე, თორემ...

ბავში დასაძახებლად გაიქცა. ჰოპოპი ჯავრობდა:

მე შენ გიჩვენებ ბავრატანთ სახლს... ასატური მომკვდარა? ჩემს ცოლს სხვები ეკურკურებიან?... ჰოპოპად რომ ვიქეცით, განა ნამუსიც დავეკარგეთ.

მოიძრო ქული და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ძირს დასცა. მერმე განაგრძო გინება და მუქარა ცოლის მიმართ, შეიხსნა ქამარი, გაიხადა ახალოხი, ფეხსაცმელი და აყროლებული წინდები, შალვარი და კარებში ჩამდგარმა იწყო ჩითის მოკლე პერანგის კალთების ქნევა წყლად ქცეული დაოფლიანებული სახისა და მუცლის გასაგრილებლად მოუთმენლად ელოდა ცოლს, მაგრამ სანამ ცოლი მოვიდოდა, იგი გულგაცეცხლებული მიუახლოვდა ღოქს, გადაუგდო თავი და მოსწია ხარბად. დაწყურების შემდეგ თავის ადგილას დადგა ღოჭი და ხელსახოცის გაუხსნელად ერთ-ერთ შოთს წვერები წაატეხა, აივსო პირი და იწყო ღეჭვა.

ღედის მოსაყვანად წასული ბავში ტყვიასავით შემოიჭრა შინ.

—მოვალო—უთხრა მან და ახლა თვალები მამის ბავშვებს მიაჭყიტა.

მიწისპირა სოფელი.

27 აპრილია, გაზაფხულის თბილი და საამო საღამო. ნახევანის ს. ს. რ. სოფლებში ხალხი ზეიმობს საბჭოთა-აზერბეიჯანის 11 წლის თავს.

საბჭოთა სომხეთის სოფლებშიც ასეთივე ზეიმი. თითქმის ყველა თავმოყრილია საზეიმო კრებებზე. ყველა. ხარობს, საღამოს ბინდი ვერ ანელებს დღის შრომით გამძლარ მუშების და გლეხების საერთო ჟრიამულს.

გაზაფხულის ნოყიერი ბალახით გამძლარი პირუტყვი ზანტათ იცოხნის, აგერ ხბო ხარბათ ჩაჰკვრია დედის ჯიქანს...

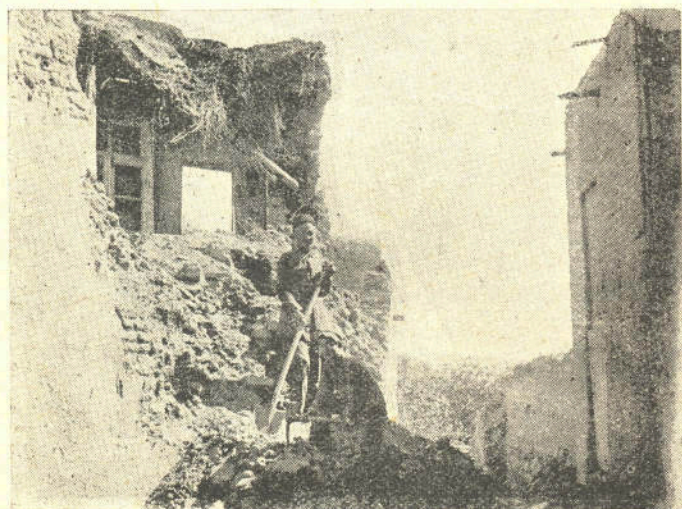
მიწისძვრისაგან უბინოდ დატოვებული მცხოვრებნი

უეცრად... ჯერ საზარელი გუგუნი დედამიწის გულიდან, შემდეგ ერთი მეორეზე მიყოლებული მძლავრი ბიძგები, საშინელი გრიალი და... აგერ მოიღვრა მთა, წამოვიდა კლდე, ქალაქის ხუხულასავით ჩაიკეცა შენობები, აბლავლდა პირუტყვი, ატირდა ბაეშვი, აწიოკდა ქალი თუ კაცი, ხნიერი თუ ახალგაზრდა... ყველაფერი აიზილა ერთმანეთში... და ბოლოს თოვლი, ქარი, ყინვა.

ერთი სიტყვით, ენით აუწერელია ის უბედურობა რაც სომხეთის მშრომელ გლეხობას დაატყდა თავზე.

სოფლები: ნასირვაზი, უსტუფი, ფარაღა, ხურსტი ფუს-ნუსი და სხვა კიდევ ბევრი მთლად აღიგავა დედამიწის პირიდან.

მცხოვრებნი დარჩნენ უსახლკაროდ, ვერ ბედავენ დანგრეულ სახლებში შესვლას, რადგან მიწის ძვრა ისევ გრძელდება. აგერ ერთი კვირაა, რაც საბნებში ღია ძონ-

ნანგრევებად ქცეული შენობები

ძებში გახვეული ათენებენ გარეთ სიცივეში. ყველა სასო-წარკვეთილებაშია.

ქალაქი ორდუბათი აღარ არის, ის რაც იყო-მთლად ნანგრევებათაა ქცეული, დედა-მიწამ შთანთქა მთელი სახლები, კედლები, ქუჩები, ჩამოწოლილმა შენობებმა დაიტანა მცხოვრებნი; მსხვერპლი დიდია, ამ უბედურებამ ბევრი გადარჩენილი სიგიჟემდე მიიყვანა:

სოფ. ნურჯათში მოხუცი გლეხი-ქალი გათენებიდან დაღამებამდე დაეძებს ნანგრევებში თავის დაკარგულ ორ შვილს, სოფ. აზში კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს წაერთვა ფეხები—სიარული აღარ შეუძლია, სოფ. ბისტში გაგიჟებული გლეხი ადის მთაზედ იქ აგორებს კლდის ლოდებს და ბევრი სხვა ასეთი.

შემოვიარეთ სოფლები—ყველგან შენობები თითქმის 100%-ით დანგრეულია.

პირველი დახმარება დაზარალებულ მხარეს გაუწია საბჭ. ნახევანის წითელ ნახევარ მთვარის საზოგადოებამ. დიდხანს არ ახანეს აგრეთვე სომხეთის და საქართველოს წითელი ჯვრის საზოგადოებებმა, რომლებმაც თავისი რაზმები მაშინვე მიაშველეს მთიან ადგილებს, მიუხედავად წვიმისა, თოვლისა და სიცივის. მიუხედავად უგზოობისა, საექიმო დამხმარე რაზმები ცხენით თუ ფეხით მოედნენ სოფლებს და საექიმო დახმარებას უწევდნენ დაჭრილებს, ურიგებდნენ მოსახლეობას ტანსაცმელს, კარავებს, სურსათს და ფეხსაცმელს.

მიწისძვრას გადარჩენილი ოჯახი.

მომე რესპუბლიკათა ამ დახმარებამ დიდი სიმხნევე შეიტანა მოსახლეობაში.

ჩვენ ერთხელ კიდევ დავრწმუნდებით,—ამბობენ ისინი,—რომ საბჭოთა ხელისუფლება ჩვენი ხელისუფლებაა და იმედი გვაქვს, რომ მასთან ერთად შევძლებთ დანგრეულ სოფლების აღდგენას.

და, მართლაც, მიუხედავად ასეთ საშინელ სტიქიურ უბედურობისა, მოსახლეობა იმდენად გამხნევებულია მოძვე რესპუბლიკათა დახმარებით, რომ არ ივიწყებენ საგაზაფხულო თესვის ჩატარებას, არხებისა და გზების გაწმენდას და გულმოდგინეთ შეუდგენ დანგრეულ სოფლის აღდგენას.

მაგრამ საჭიროა, რომ მთელი საბჭოთა საზოგადოებრიობა ჩამუხლი იყოს დაზარალებულ მოსახლეობისათვის დახმარების გაწევის საქმეში. მარტო ა/კ მთავრობის დახმარება არ კმარა.

იღუპება ხალხი, დავებმართო მათ!—ეს ოთხი სიტყვეს უნდა გახდეს ყოველი ჩვენგანის ლოზუნგი.

ედგარ შმერლინგი.

ჰმმ... — ჩაიბურტყუნა ჰოპოპმა, პურის ლეკვით და ხელი კვლავ დოქისაკენ წაიღო.

ამნაირად დოქი რამდენჯერმე მოიყუდა პირზე, სანამ ბოლოს კარის ზღურბლზე არ გამოჩნდა ცოლი.

— აი, მეც მოველ, რა გნებავს? — უთხრა მან გაბედულად.

— რა გნებავს? — მიუგო ჰოპოპმა, რომელსაც ის იყო

ცოლთან ხომ ყოველდღე ხელჩართულ ომს მართავდა.

დოქისათვის კვლავ მოუღერებია ყელი, დადგა დოქი ტახტზე, პერანგის საყელოთი მოიწმინდა ტუჩი, მიუახლოვდა, წაავლო ხელი ცოლს.

— სად იყავ?

— ბაგრატანთსა!

— იქ რას აკეთებდი?

— რა უნდა მეკეთებია? სარეცხი ჰქონდათ, დამიძახეს.

— სარეცხი?... სარეცხი? აი, მე შენი უპატრონო, მუდრეგი და მშიერ-ტიტველი დარჩენილხარ, რომ სხვებს სარეცხს ურეცხავ?... განა მე ქვეყანაზე აღარა ვარ, ჩემი თავი ძაღლებსა და მგლებს უჭამია? ანდა ჩემმა ცოლმა რისთვის უნდა რეცხოს სხვისი სარეცხი? ააა? ან ბაგრატა ვი:ი ძაღლია, რომ ჩემი ცოლი წავიდეს და მას სარეცხი ურეცხოს, ბაგრატისნაირებს ასს ვიყიდი და გავყიდი და ჩემი ცოლი უნდა წავიდეს და მას სარეცხი ურეცხოს? მართალი თქვი, მასთან საროსკოპოდ იყავი წასული, არა?... განა ტყუილია?...

ცოლმა გაინთავისუფლა ხელი და მიაქოლა—იი, დამიწდეს შენი გიჟი თავი—უთხრა მან ზიზლით და გაბრუნდა გარეთ გასასვლელად.

მაგრამ ქმარმა წაავლო ხელი მხარში და არ მისცა ნება ადგილიდან დაძრულიყო.

— დადექ—დაუყვარა მან, —სად მიხვალ, რომ მიხვალ? განა, მკვდარი ვარ?... მკვდარი ვარ?... მკვდარი?...

და „მკვდარი ვარ“ — ყოველ თქმაზე მწარედ სცემდა მუშტით ცოლს, ცოლს ცალი ხელი ბავშვისათვის მოეხვია, თავი ჩაელუნა, მეორე ხელით კი ცდილობდა წაეღო ხელი ქმრის ხელისათვის და თუ ზოგჯერ ამას კიდევ ახერხებდა, ეს ჰოპოპს უფრო აცოფებდა, და შემდეგი მუშტებიც უფრო დაუზოგველი იყო.

— გიჟო, ჰოპოპო — რა გინდა ჩემგან ეძახდა მტირალი დედაკაცი.

ძუძუს ბავში წოვდა მის ილღიაში, ხოლო მეორე ბავში განზე გამდგარიყო და თვალს ადევნებდა.

— მე ახლა ჯოხითაც გცემ, ჯოხითაც, იწყო ოთახში აქეთ-იქით ჯოხის ძებნა, ვერ იპოვა ჯოხი, მაგრამ სამაგიეროდ თავის ფეხსაცმელები მოხვდა თვალთ. წაავლო ცალს ხელი, რომელსაც ქუსლზე თავმოგრეხილი ლურსმე-ბით სქელი ნალი ჰქონდა დარტყმული.

ამასობაში ცოლმა ბალლი ტახტზე დასვა, გაიმართა წელში და ხელი წაავლო ღვინიან დოქს.

— აბა მცემე, მცემე, დაინახავ თუ ამ დოქით რა დღე დაგაყენო—მიამახა ცოლმა უშიშრად და მუქარით.

— ოი, მე შენი... — დაიღრიალა ჰოპოპმა, გაავლო ფეხსაცმელი და მიიჭრა დოქის წასართმევად.

მაგრამ ცოლმა არ აცალა ხელში ჩავარდნოდა, გაიძრო ჩუსტები და გარეთ გავარდა დოქით ხელში.

დაედევნა ჰოპოპიც.

და ქუჩაში — სადაც უბნის ქალები და ბავშვები მათ ხმა-ურობაზე უკვე შეგროვილიყვნენ ჩვეულებრივი სეირის სა-ცქერად, გარბოდნენ კაცი და ქალი, წინ დედაკაცი, დოქით ხელში და უკან მამაკაცი, თავშიშველ-ფეხშიშველი და საცვლების ამარა.

ქუჩაში გამოუთქმელი ქრიაშული ატყდა. ქალები ხარხარებდნენ, ბავშვები წვრილი ხმით „ჰოპოპს“ გაიძახოდნენ და სტვენდნენ, ხოლო უბნის საწვრიმალ დუქნის წინ მდგომი მოწიფული ბიჭები სიცილ-ხარხარით ღრიალებდნენ: „დაეწიე ჰა, ჰოპოპ, დაეწიე“...

ამ საშინელ ქრიაშულში მისდევდა ცოლს ჰოპოპი, რამდენიმე ნაბიჯი და რჩებოდა, ქმარი უნდა დასწვოდა ცოლს, რომ უეცრივ შეუჩერებლივ ცოლს არ აეწია ხელი და ძლიერი დარტყმით არ დაეხალა ძირს დოქი. დოქი გატყდა და ვარდისფრად ეპკურა მიწას ღვინო.

ქვა სწრაფად ცოლს მოხვდა.

ჰოპოპი აცახცახდა და შედგა უეცრივ, ეგონა, თითქმის თვით იგი დახარცხეს მიწაზე. თვალები დაუბნელდა. აღარ იცოდა, თუ რას ჩადიოდა, სწრაფად დაიხარა ძირს წაავლო ხელი დიდ ქვას და უკიდურესი სიბრაზით აღსავსემ მიაყოლა გაქცეულ დედაკაცს.

ქვა სწრაფად ცოლს მოხვდა. დედაკაცმა სასტიკად დაიკივლა, უნებურად წინ გაიქცა, კიდეც რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა და გაიშხლართა.

მოხარხარე ქუჩა უეცრივ დაღუშდა და გაქვავდა.

საგზოთა მზარეაზის დელაგაცია სოხუმი.

გრიგოლ ორბელიანი
ასე იწყებს „სადლეგრძელოს“
ანუ

— ომის შემდგომ ღამე ლხინს
ერევნის სიახლოვეს...
— შეწყდა ბინდისას ომი საზარი.
დადუმდა არე, სად ჰქუხდა ბრძოლა.
გამარჯვებული მოილხენს ჯარი.
ურდო ცეცხლებით განათებულა...

— დაინგრა მაშინ ერევნის ციხე,
და გაიპარა მისი სანდარი.
მაგრამ დიდი ხნით აღარ ჩამქრალა
აქ დანთებული ომის ღადარი.

ამ ხეობაში აქამდე ჰყრია,
დაუმარხავი ლტოლვილთა ლეში.
წვიმა აწვიმებს და თავზე ათოვს
უდაბნო ქართა სილა და ხრეში.

და თუ არაქსი ასე ხმაურობს,
ობლების ცრემლიც მიმატებია,
მამა სწყველიდა იმ გაჩენის დღეს,
როცა შვილები დაბადებია.

ბარად ურჯულო მტერი მუსრავდა,
ხელს უთავებდა მთებში ზამთარი
და მშიერ ლანდებს უკან დასდევდა
გათამამებულ აფთართა ჯარი.

მიწის ჯურღმულში გათხრილი სორო
უფრო გარეულ მხეცის ბუნავი
აქ კაცს მიაჩნდა თავის კერიად,
მაგრამ დაადგა თავზე მსუნავი,

გახედავ სოფელს ცეცხლი ედება
და აწიოკებს ყველას ერთბაშათ.
ცეცხლის გმირია ყარა-ბეჭირი,
ამ ხელობისთვის უწოდეს ფაშა.

განა თუ მარტო ოსმალო სწვავდა
ყველა მეზობლებს შიგნით და გარე
არ დაუკლიათ ხოცვა და ჟლეტა—
ასე უთხრიდა ძმა ძმას სამარეს.

და კაცს ეგონა ეს სისხლის წარღვნა
მაღლიდან იყო გადმოვლენილი.
მაგრამ სხვა კაცი მაშინ გამოჩნდა,
და ეს სხვა კაცი იყო ლენინი.

დღეს აღარ ერჩის სომეხი ქურთსა
სომეხს ქართველი ყველა თათარი...
ეროვნულ შუღლის ძირი რომ ახსნას,
იქ პიონერიც უკვე მზათ არის.

და უკრავს მშვიდად მწყემსი სალამურს
პიონერების ისმის დაფდაფი.
და ისტორიის სიზმრათ გადადის
ერევნის ხანი ირაკლი თაფა.

ჩვენ ვართ თაობა იმ თაობისა,
არ აუღია, რომელსაც ყარსი.
მაგრამ საგმიროთ სხვა ბევრი საქმე,
მათ დაეთვლებათ ბევრი ათასი

ვართ მოკავშირე იმ თაობისა,
რომელსაც მარტო სწამთ კლასთა ომი.
ბევრს ჩაეშალა შავ-ბნელი ზრახვა,
და წაუხდინეთ ბევრსაც ნახტომი.

ეს ის ადგილია, სადაც
გრიგოლ ორბელიანი
სწერდა თავის „სადლეგრძელოს“
ანუ

— ომის შემდგომ ღამე ლხინს
ერევნის სიახლოვეს...

ჩვენც ერევნის ვართ სიახლოვეს
ვზივართ აქ ერთად სარდარის ბაღში.
ახალი ისმის აქ სადლეგრძელო,

უფრო ახალი ვაშა და ტაში.
ჩვენ კავკასიის ხალხთა პოეტებს
ერთი გზა გვაქვს და ერთი მანძილი.
რომ სოციალიზმის აშენდეს ფუძე

და ხალხს ეღირსოს მშვიდობის ძილი.
ვინც თვალთ ნახა ქვეყნის დაქცევა
და ავსებული ხეები ძორით,
ნახა რომ იქცა ველურ უდაბნოთ,

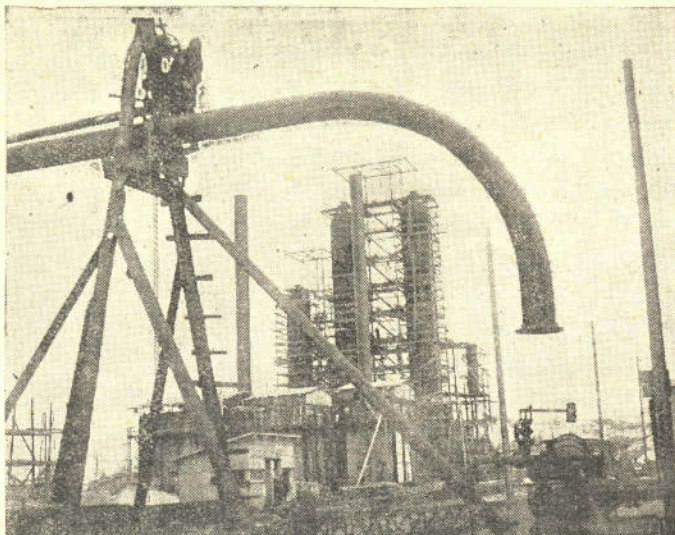
ველი მორწყული ოფლით და შრომით.
ნახა ამ ექვსასს ვერსზე გაქრილი
ეს სასაფლაო და ეს უდაბნო:
განა არ გვამართებს, ამხანაგებო,
რომ სხვა თაობას ჩვენ ეს უამბოთ?

და არ იქნება ეს სადლეგრძელო
ეს ცრემლი არის და ჟრუანტელი.
სხვა რომელ ქვეყნის მგოსანს ექნება
მიზანი, აზრი უფრო ნათელი.

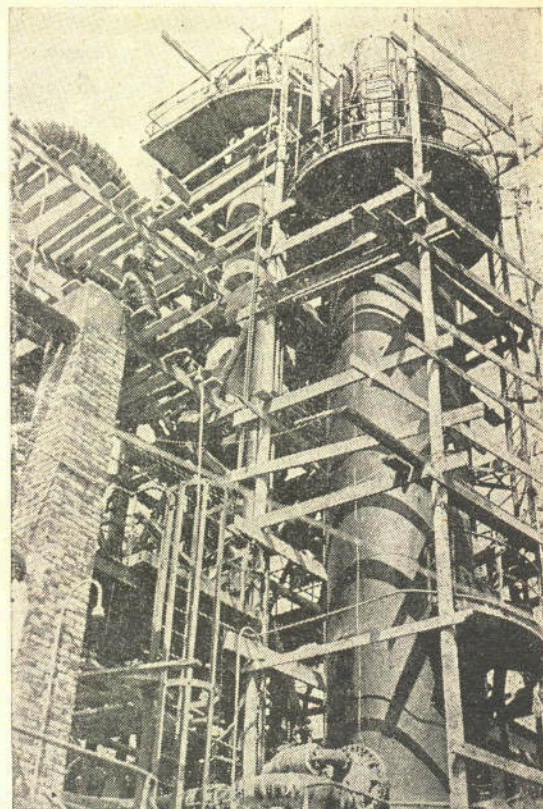
სალამური, რომ, სალამურია
ხალხი იმითაც ცრემლებს იხოცავს.
ამხანაგებო! ვსთქვათ ის სიმღერა
რაც ხალხს იმედის სხივებით მოსაღვს.

ტიციან ტაბიძე.

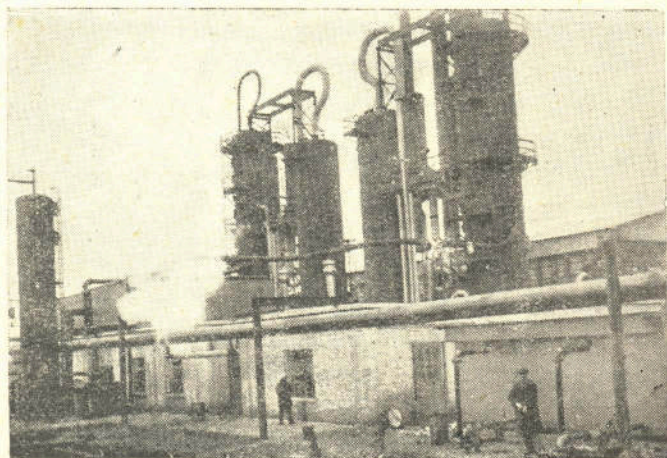
საზოგადოებრივი ნაგებობების მშენებლობა

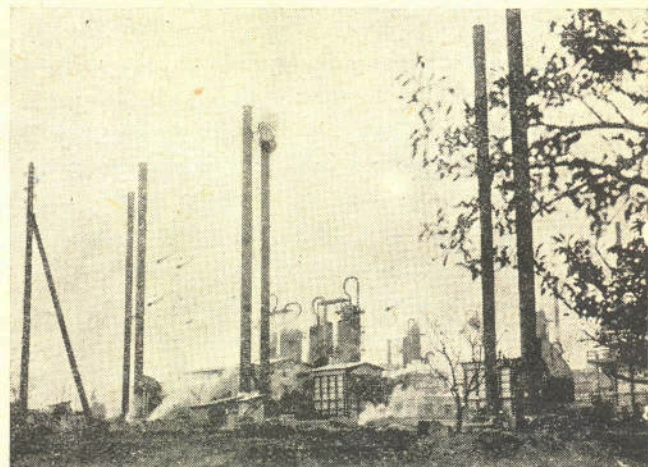
აქარისტანი. ნავთის მშენებლობა.

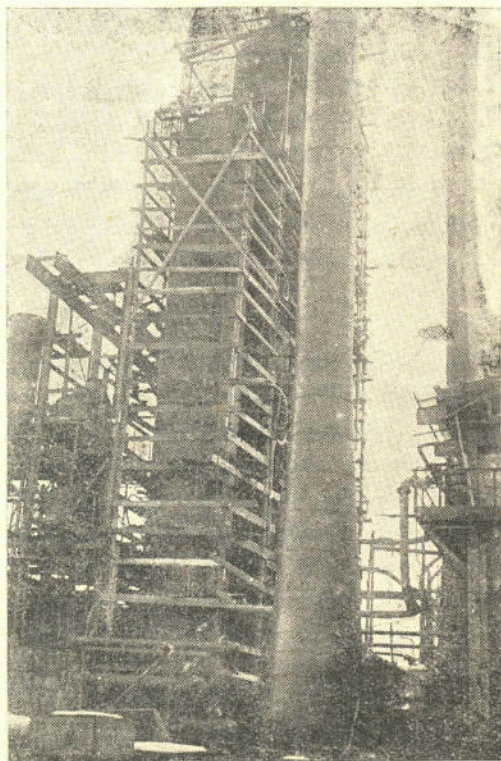
ბათუმის ახლოს შენდება ახალი ქარხანა, რომელიც ნავთის დაჭყლეს სხვა და სხვა ხარისხებად.

აქარისტანი. „დუსეპკიპეს“ სისტემის ნავთის საწმენდი ქარხანა

აქარისტანი. „ვენკლიარკოზის“ ბენზინის ქარხნის საერთო სანახაობა

ბათომი. ნავთის საჭარავი ახალი ქარხანა.

პირველ მაისის დღესასწაული მოსკოვში

ჯერ კიდევ ღამის ნაკვალევი არ გამქრალა, მუშათა უბანი კი ახმაურდა. სახლებიდან გამოდიან მუშები და უერთდებიან ქუჩებში უკვე გამოსულ ამხანაგებს. უბანი ირჩევა ამ საერთო მოძრაობით, შუქი ეფინება ახლად გამოღვიძებულ შავად გამურულ სახეებს, აყვირებულ: ქარხნებს, საამქროებს და დაზგებს.

მიდამო რალაც უცნაურად გამოიყურება დღეს, თითქოს არ მოსწონს მას, რომ ასე გაშუღმებით ვაჰკივიან ქარხნის საყვირები და ასე ლაღად იშლება მიღებიდან ამოვარდნილი ბოლი. მერე ეს ბოლი ადის მაღლა და ცაში იმართება ვეებერთელა გორებად დახვეული თითქოს ვინმეს სახანძრე კიბე აემართოს მაღლა.

ასეა, სანამ სულ არ შეაყვირებს თვითთელი მუშის ოჯახში. ასეა, სანამ სველი და მურიანი შხეფები არ დაესხმება მუშათა სახლების სახურავებს.

ასეა ამ დილითაც, ყვირიან ქარხნები, ისმის მათი გუგუნნი. ხან გამოშვებით ეს ხმები ძლიერდება, აიწევს მაღლა, ხან კი წამოეხმარება უფრო წვრილი ხმით სხვა ქარხნები, მაგრამ ეს არ გავს ორთქლმავალთა შემეკეთებელ ქარხნის უცნაურ ბარიტონს, ლულუნს, რომელიც ხალისით სავსე მოწოდების ხმად მიდის შორს, ის არ გავს მის მოსაზღვრე ქარხნების საყვირის ხმას და იგი არც აყუდში დაყენებულ ორთქლმავალთა გამძაფრებულ კივილს მოგავონებს.

ამ მოწოდებით იტვირთება მუშათა უბანი. ყოველი მუშა გრძნობს, როგორ ემატება სიცოცხლე იქაურობას. თვალები იძირება მუშებით ახმაურებულ ქუჩებში. ქარხნის ბოლით ჩამოშავებულ გარემოში ბზინავს მუშების მაშუთის ფერი ტანსაცმელები: თითქოს ეს შარვალი და ეს ხალათი წუხელის მაშუთის ტბაში ყოფილიყოს ჩამბალი, რომ გამურულა და მაშუთის სინოყვირით გაპოხილა?

და ასე გაკვირვებული დარჩებით, სანამ არ შეიხედავთ იმ ქარხანაში, სადაც ეს ადამიანები დაზგებთან მუშაობენ.

თვალები ფართოდ გაახილეთ: ეს ტყე ხალხი შეიჭრა ორთქლმავალთა შემეკეთებელ ქარხანაში. აბა კარგად დაუკვირდით: აი როგორ ნაწილდება ეს უთვალავი მაშუთის თვალემა მუშები ქარხნის შესავალთან — რატომღაც უმრავლესობა იქვე ახლოს გრძლად გაწოლილ საამწყობრო საამქროში შედის.

ამბობენ, ეს საამქრო მთელი ქარხნის გულია, რომელზედაც ძარღვებივით კიდეა დანარჩენი საამქროები.

და მართლაც ამ საამქროს დაზგებმა დაისაკუთრა ათასზე მეტი მუშა. სამაგიეროდ მუშებიც დაეუფლენ საყვარელ დაზგებს, იარაღებს, ქურებს; დარღვეულ ორთქლმავალთ ნაწილებს და ქარხანა ივსება ხალხით, რომლის რიტმი თვითთელს უწივის ყურში, ტბილ და სასიამოვნო ხმებად.

ამ საერთო შრომას ჯერ არ შემოერთებია ყველა მუშები. ამიტომ დაზგები გულდაწყვეტილი მოელოდნ საყვარელი პატრონის ხელის შეხებას და მათ მოლოდინში საამქროში შემოჭრილ სინათლეზე შავად ბზინავდნ. დაზგების მუხლებში გროვდებოდა სიმაგრე, რომ მუშების მოსვლისთანავე შემოხვეოდნ მათ ირგვლივ და მარჯვედ, ღონივრად მიგებებოდა იარაღები ხელში.

აი ცოტა დაგვიანებით, მოვიდნენ, თვალები დაწითლებით უძინრობით, სახეები კი გაყვითლებითა გულშელონებულებით. მოვიდნენ, მაგრამ რალაც შფოთვა აღლევა ეტყობათ.

დაზგებთან დაყრილ ორთქლმავლის ნაწილებზე დიდი განცხადებაა გაკრული. ერთი შეჩერდა, გაფითრდა, მეორეც შემოემატა, მესამეც და მახლობელი ბრიგადები გაჩნდა ამ დაზგასთან. განცხადებამ კი მოწოდების ზარივით შეარხია მათი სხეული.

ამ დაზგაზე მომუშავე ხელიხოვს არ სჯერა; თითქოს ბეცი იყოს: სათვალეები გაიკეთა და ისე წაიკითხა; ჯერ თვალები გადაავლო, მერე კი ხმამალა: — „შეასრულეთ თუ არა პირველი კვარტალის გეგმა? გეკითხებიან თქვენ ტულის მუშები. არა! არ შევისრულებით და ახლაც ჩამორჩენილი ხარ, ამიტომ გეძახით: გესმით! დამნაშავე ხართ თქვენ, ამხანაგებო! ხელიხოვ, შენ შეაფერხე ნუმერი ექვსი — თვრამეტის საქვარის მუშაობა“

ხელიხოვმა კიდევ გადაიკითხა და რეტდასხმულივით დაიხია უკან. რამდენადაც შორდებოდა ხელიხოვი ამ განცხადებას, იმდენად იზრდებოდა მის წარმოდგენაში და თვალემა ეს უბრალო ქალაქი, მაგრამ მასზე ამოქარგული სიტყვები კი მას უბრალოდ არ ეჩვენებოდა და მისი ფიქრები იწეწებოდა ქარხნის კივილით.

მან ქურდი კაცივით მიმოიხედა, არვინ მიყურებდეს რომ საამქროს კედლებზე საჯაროდ გამომაკრესო. უნდოდა მისთვის იმ წუთში არავის შეეკვრიტა, მაგრამ ყველა მას მისჩერებოდა თვალემაში რალაც უცნაური ღიმილით, ზოგი კი უცნაური წყრომით, რომელშიაც ხელიხოვი ხედავდა დატუქსვასა და გაიკცხვას. ხელიხოვმა მარჯვნივ გაიხედა და დაინახა, რომ მისი ამხანაგის დაზგასთანაც გაუკრავთ ასეთი განცხადება:

— „სეროკ, სწორედ ვერ აიღე ბუქსის ზომა, ორთქლმავალი ნუმერი ექვსი ოცხდაცხრა“.

ეხლა კი სეროკის ფიქრებშიც შემოიჭრა ამ განცხადების აზრი ორთქლმავლის ყვირილივით. მან დაიმიარჩილა სეროკის ყურადღება, სეროკმა ჩამორჩენის გამო საშინელი ტკივილი იგრძნო საკუთარ გულში.

ხელიხოვს ნაწილობრივ შალუსუბუქდა ამ ერთ წუთის წინ შეეკრივ შემოწოლილი სიმძიმე, რაც ამ პატარა ქალაქზე შავად მოხაზულმა გამოიწვია.

სეროკმა მიმოიხედა და მანაც მიაპყრო თვალემა მისი ამხანაგის დაზგას, რომელსაც პირდაღებული აშოთი დასცქეროდა და კითხულობდა.

„აშოთ, სწორად ვერ გაჩარხე პოდშიპნიკები ცამეტის მაგიერ ორმოცდარიოა“ ხუთას თვრამეტის და ათას ორმოცის სახელობის საინიციატივო ჯგუფის მიმყოლი ბრიგადა.

* *

მთელს საამქროში ამ სამმა განცხადებამ ყველას აგრძნობინა, რომ საწარმოო საფინანსო გეგმას გარღვევა მოეღოს. ამიტომ ყველა ხარბად დაეწაფა ტულის მუშების მოწოდებას. მოწოდების თვითთელი სიტყვა, თვითთელი წინადადება რალაც უცნაურად იჭრებოდა ამ ქარხნის მუშებში და განუწყვეტელ შრომის რიტმში უფრო აღვივებდა და ატალღებდა შრომის ენტუზიაზმს, რომ ტემპებს არ დაეკრა მათთვის წინსვლის დენი და არ გამოვარდნილიყო მათი ქარხანა ხუთწლედის მძლე შენობიდან კარგად შეუკრელ აგურივით.

ამიტომ გუგუნებდა საამქროს თვითთელი ქურა, დაზგა, ბრიგადა და დამკვრელი. ამიტომ ყვიროდა საამქროების ბუქსირზე ამყვანი ბრიგადა. დამკვრელები ღრმად განიცდიდნ ამ მოწოდების სიდიადეს, მათ სხეულში რომ შემოსულა ციების ბაცილებივით.

იგი ახალისებს მათ გულებს, იგი ამხედრებს მათს გრძნობებს და შრომის განცდებს, გარღვევებისა, ჩამორჩენისა, ზარმაცობისა და სიმუღიანტობის წინააღმდეგ.

და იძახოდა საამქროებში დამკვერელი ბრიგადის ხელმძღვანელი:

— ხუთწლედის გმირებო! — ეს ხმები ცეცხლივით გაბრწყინდა და აქუხდა ქარხანაში — ჩვენზე დამოკიდებული წარმოების ბედი, ჩვენვე ხელებით შეგვიძლია ზურგიდან ლახვარი ჩავსკეთ საწარმოო-საფინანსო გეგმებს, გინდათ გახდეთ საკუთარი თავის მკვლევები?! გირჩევიათ სიცოცხლეს გეგმების ჩაშლა? მაშინ ხომ უნდა დავსწყდეთ ყველანი ერთად, რომ ჩვენი საამქრო გამოწყდეს ამ ქარხნის სხვა საამქროდან? მაშინ ხომ უნდა ამოვივსოთ თვალები ამ მურით და ამ ჟანგით? ჩვენ გვეძახის ტულის მუშები: ვიყოთ მზად წარმოების ფრონტზე გაშლილი ტემპებისათვის. არ ჩამოვრჩეთ სხვას, ამიტომ არ დაინდოთ: სიმუღიანტები, ზარმაცები, წამგლეჯლები და ცრუ დამკვერელები. ისინი წარმოების მოღალატეები არიან! დაცხეთ მათ: თავში, კბილებში, სახეში, ფეხებში და სადაც გინდათ, მაგრამ არა ხელით, არა რკინა-ფოლადით, არამედ თქვენი შრომით, დატრიალებული ტემპების ძალით.

ამ მოწოდებაში ისმოდა მთელი ქარხნის მუშების სულის თქმა, მოძრაობა, მოქმედება და კიდევ ბევრი რამ, რომელიც მათ გაბრწყინებულ სახეებში ჩაწოლილიყო ნახშირისფერ მურთან და რკინის მტვერთან ერთად.

ხელიზოვი თავს მალა არ სწევდა. წარბშეუხრელად მუშაობდა. მისთვის მეტად საწყენი იყო, რომ მას დღეიდან სულ სხვანაირი თვალებით დაუწყებდნენ მზერას: საამქროს მუშები, იარაღები, დაზგები, რკინები და შესაკეთებლად შემოყვანილი ორთქლმავალები, რომლებიც მოელიან მის ხელს, რომ შეაკეთოს მისი გვერდები, ბორბლები, ქვაბები და მერე კიდევ იჯირათოს გაწუწვეტლად ბაქოდან ბათუმამდე. ზიდოს: ნავთი, მაშუთი და ბენზინი, რომლებიც ხუთწლედის ძარღვებში ჩამდგარა სისხლივით.

ხელიზოვიც დარწმუნებულია, რომ ის გამოასწორებს დანაკლისს. თავის დაზგაზე დაწყობილ მანქანებს მალე შეაკეთებს, მერე ორქლმავალის საერთო სხეულში შეიტანს მას, როგორც მთავარ ხერხემალს და ეს უზარმაზარი გერმანული სისტემის ორთქლმავალი გამოიტანს უფრო მეტი რაოდენობით და უფრო მეტი სიძლიერით ბაქოს სარეწაოებიდან ნავთს და შეიტანს ბათუმში, რომ ააესოს ვეებერთელა მუცლიანი გემები, რომლებიც ზუილით შევა ევროპის ქვეყნებში და შეიტანს საბჭოთა დოვლათს დეტერდინგის გულის მოსაკლავად და მის თანამგრძნობთა დინგების მიწაში ჩასაფლობად.

ამას ხელიზოვი ისე განიცდიდა, როგორც ქართველი ემიგრანტი ბრიანის თბილ მოპყრობას, რომელსაც თან ახლავს ფულები, გახრწნილი ცხოვრების ფსკერზე აყროლებული შრომის სუნი და სისაძაგლის დაგუბებული ტბა.

კომკავშირელებმა გადასწყვიტეს გეგმის გარეშე გამოუშვან ერთი ორთქლმავალი.

უჯრედის მდივანმა შემოიარა დაზგები, შეატყობინა კომკავშირელ მუშებს, რომ ორგანიზაციის დადგენილებით ორი საათით მეტი უნდა იმუშაონ ორთქლმავალის შესაკეთებლად. მისი გონება და ფიქრები სხეულის მოძრაობასთან ერთად გადადის დაზგიდან — დაზგაზე, ბრიგადიდან — ბრიგადაზე და საამქროდან — საამქროზე. თან მიაქვს გადაწყვეტილების განუხონელი პასუხისმგებლობა, რომელიც მასში ისე მძლავრად გამჯდარა, რომ ვერც გამოგლეჯ უკან, თუნდაც მთლად დაეხვიონ ამ საამქროს მუშები, დაზგები, იარაღები, ძრავები, ელექტრო ბურღები და ორთქლმავლები.

ან და რად უნდა გამოიტანონ მისი ფიქრებიდან ეს პასუხმგებლობა? იგი ხომ დაეუფლა ეხლა ამ საამქროს ახალგაზრდობას? იგი ხომ ტრიალებს მათ თვალწინ, როგორც გადაუღებელი ამოცანა სრულიად ახალი ცხოვრების შესაქმნელად?

ამიტომ მთელი საამქროს მუშები, ხელოსნები, ტენიკოსები და შეგირდები კომკავშირელების დადგენილებამ მოიტაცა, გაამხნევა. მათ სურვილებსა, გრძნობებისა და შრომითი ენტუზიაზმში შემოვიდა რაღაც ახალი, რაღაც უცნაური ძალა, რომელმაც მათი ძარღვები აამოძრავა უფრო მეტად, ვინემ ამდენხანს მოძრაობდა იგი.

ამ ამბავმა საამქროში შეამცირა გაცდენა, გულგრილობა და შეაფიწროვა ზოგიერთების სხეულში მოკალათებული, ზარმაცობა. იგი ეხლა მოექცა გამოუვალ ჩიხში რადგან ამ საერთო შრომაში დატრიალებული ტემპები არ ინდობს მათ, არ იმალება მათი სახეები და ისინი თვალსაჩინოდ გამოკრთიან. მათი ხელების და სხეულის მოთენთილი მოძრაობა რაღაც არ ეთანხმება დამკვერელობას ისე, როგორც ამავე საამქროს გარღვევა და ჩამორჩენა არ ეთანხმება ხუთწლედის გეგმების და ხუთწლედის გმირების განუხონელ აღფრთოვანებას.

— იოსკა, სამ წყობრო საამქრომ დაამზადა ორთქლმავალი ნაწილები, ახლა მხოლოდ ქვაბს უცდით, რომ ავაწყოთ საათივით, ხო მართლა სახარატო და ბორბლების ცეხმა კინალამ ჩაგვიგდო მუშაობა: ჯერ იყო და ძლივს მიაწოდეს სახარატო საამქროს ბორბლები, მერე კი არ ეშველა მის გამოჩარხვას არაფერი.

— ახლა ხომ მიიღეთ?!

— როგორც იყო ვეღორსეთ, — უთხრა უჯრედის მდივანს საამქროს ბუქსირზე ამყვანი ბრიგადის ხელმძღვანელმა.

იოსკა უყურებდა გულდამშვიდებით, თუ როგორ ღელავდა ამ ადამიანის სულისთქმა და როგორ იძირებოდა მისი თვალები დამკვერელობის შეუჩერებელ სვლაში. მას ამ წუთში არ უნდოდა ზედმეტი რამ ეთქვა, ზედმეტი დრო დაეკარგა, ამიტომ მისი თვალები იოსკას ეუბნებოდა რაიმე ღონისძიება მიეღო საქვაბო საამქროს ჩამორჩენის წინააღმდეგ.

— კოლა, რას გაფთვრებულხარ? — მიმართა მას იოსკამ.

— მე მაფიქრებს ჩვენი ორთქლმავალის ბედი, იგი ახლა უმუცლოდ გდია წელგებამოშიგნული, თუ დროზე არ უწამლეთ, მოკვდება ამ კვარტალის გეგმაში, — გაცივებული სახით უთხრა კოლამ.

— მაშ მიზეზი საქვაბო საამქროა?

— ამას ხომ ახლა გამოკვლევა არ უნდა, — დაბალი ხმით უპასუხა იოსკას და მკლავებზე დაწყობილი რკინები ძირს დადო.

— დავცხოთ საქვაბოს ბიჭებს, ავტეხოთ განგაში, ყვირილი, შეუთოთ ცეცხლი, ავაფეთქოთ, ამით გამოვაფხიზლებთ თუ ვინმეს ჩვენთვის უცხო ფიქრებში ჩაეძინა, ან თუ რომელიმე მუშა გაიტაცა სიზარმაცემ, უპასუხისმგებლობამ, იგი ხშირად ღრღნის ჯანსაღ სხეულს ქლექიან ადამიანის ფილტვებივით.

— ერთი სიტყვით ბუქსირზე ავიყვანოთ არა?

— ბუქსირი... ბუქსირზე მთელი საამქრო, ეს არის დღევანდელი დღის ამოცანა, თორემ ჩავვარდებით, გავარღვევთ ჩვენს გეგმებს, ეს ისე გვეტკინება, ისე აგვენევა, როგორც ნაპერავიებ ადამიანს სხეულზე ხელმოვრედ გარღვეული კრილობა. ასეა ჩვენი საამქროს საქმეც. ერთხელ ხომ ვიგემეთ ჩავარდნა? მაშინ ავმოძრავდით და გარღვევა ამოვავსეთ, ახლა თუ კიდევ გაირღვევა ესევე ადგილი, მაშინ ეს მძიმე იქნება, ტკივილებსაც უფრო მწვავედ ვიგრძნობთ, — ამბობდა იოსკა ამ სიტყვებს ყველას გასაგონად, თითქოს მისთვის მიეყენებია ვინმეს კრილობა და სისხლი ყელში აწევბოდეს.

— ბუქსირი! ბუქსირი! — გაისმა ხმები და საქვაბო საამქროში ორთქლმავალის ქმინებით, ხარძარით, შეიჭრენ მეზობელ საამქროს დამკვერლები.

ვეებერთელა მუცლიანი ქვაბები შემდგარია რკინის მაგარ ბოძებიან დაზგებზე.

საამქროში ისეთი გუგუნია, ჯახანია, დარტყმა და ელექტრონის ბურლების ხრილაია რომ, თუ ყურებში რაიმე არ ჩაიდევია, ქარხნიდან რომ გამოხვალ, ვერც კი იგრძნობ რაიმე ხმას, გეგონება ღამეა და არსად ადამიანის სულის თქმა არ ისმისო, მაგრამ მოტყუვდები და თუ კარგად არ გაახილე თვალები, დაგეტაკება მანევრებზე გამოსული ორთქლმავალები.

ამიტომ ამ საამქროში სიტყვა არ სჭრის. პირსაც არ ალებენ. იქ სიტყვების მაგივრობას თითების რაღაც თავისებური მოძრაობა ასრულებს.

ამ საამქროში მუშაობას დიდი სიფრთხილე და მორიდება ახლავს. ქვაბების რკინის კედლებს ხვრეტენ ელექტრო ბურლებით. ხშირია შემთხვევა, რომ მილი, რომელშიაც დენი არის, რკინაზე დაჭირების დროს ამოვარდება და თუ მაშინ მაგრად არ დაიჭირე ხელში, ბურლს დაუტდება თავი და მუშას შემოეხვევა ტანზე.

ამიტომ მუშებიც ზედმეტ სიფრთხილეს იჩენენ. უკვირდებიან, ზომავენ და მერე სჭრიან გაზომილს. ამ დროს კი შესაძლებელია მუშაობის ტემპებში ნელი სვლა შემოიპაროს, სადმე გარღვევამ იჩინოს თავი, მაგრამ ეხლა ისეთი მოძრაობა, ხმაურობა და სულის თქმა გამოიწვია საამწყობრო საამქროდან შემოსულ მუშებმა, რომ სიზანტე სადღაც გაჰქრა, დაიკარგა და ყველა სახეებში აინთო შრომის ცეცხლი, იგი თვალებს დაუწვავს გარღვევებს და ჩამორჩენებს.

ქარხნის სასიცოცხლო ძალა მთლიანად საქვაბო საამქროში ტრიალებს. მათი ყურადღება და ენერგია მხოლოდ პირველი კვარტალის გეგმის ჩავარდნის აცდენისაკენ არის მიმართული.

ისმის გამაყრუებელი ცივი ხმები რკინა-ბეტონის გულიდან ამოვარდნილი. მათ ხმაურში იმზირება ყოველი მუშის გამურული თვალები. იმზირება ეს თვალები და ირგვლივ დარკინულ გარემოს აცლიან ჩამოშავებულ ჩამოხურულ სახეებს, თითქმის თვალებში ჩამდგარიყოს: ეს მური, ეს მაზუთი და ეს ბენზინი, ორთქლმავალებს რომ აგუგუნებს.

არ სჩანს უიმედობა, დაღლილობა, გულგატეხილობა. თუ ასეთები იყო, ისინი ეხლა გადამდნარან რკინა ფოლადივით და მათ სხეულში ჩაქრულა სიმაგრე, გამძლეობა და დღევანდელი დღის შეგრძნობის აუცილებლობა. მათი ტანი მავთულივით ილუნება, ხედვა გააღმასებულია და თვალების წინ გაშლილია სიცოცხლის დაუსრულებელი რეიდები, ბრძოლისა და შრომის მთებით ამოცხებული.

გმირულ ენტუზიაზმს ზოუტაცნია მათი გონება, ფიქრი, ხელები და ყველაფერი ის, რაც შეიძლება გამოადგეს ქარხნის ყოველწუთიერ გამარჯვებას წარმოების ფრონტზე.

— გარღვევა მოვსკეთ!

— გარღვევას მოგვეთეთ თავი!

— გარღვევა დავიმორჩილეთ! — გახარებული და გაბრწყინებული სახეებით მიეგებნენ ამ საამქროს მუშები იოსკას, რომ მასაც განეცადა ის უდიდესი სიხარული რომლითაც ამოივსო მათი თვალების უბები, ამ მძიმე და გამაყრუებელ ხმაურში.

იოსკას ფიქრებში ყოველთვის იმედინაობის და გამარჯვების ნიაფი ქროდა. ამიტომ მუშების მიმართვამ ეს გრძნობა უფრო წაახალისა, აღაფრთოვანა და ამ პატარა ტანის კაცმა, თვალები რომ ორთქლმავალის ქანჩებს უგავს — ამ წუთში იგრძნო, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ხელ-

მძღვანელის ფხიზელ გონებას, რომელსაც შეუძლია სწრაფად დაინახოს ყველაფერი და სწრაფადვე აამოძრაოს მთელი ქარხნის მუშები, დაზგები, ქურები, ლუმელები, ღვედები და სხეულის უჯრედებში მოქცეული შრომის ენტუზიაზმი.

ლუმელებში აღუღებულ ლითონივით აჩუხჩუხდა ქარხნის ცხოვრება. გაქანებულ ორთქლმავალივით აზანზარდა დაზგასთან მომუშავე ადამიანის ხელები.

უკვე დასვენების დრომ მოაწია.

საყვირმა დანიშნულ დროზე წუთით ადრე იყვირა.

საამქროს სამკუთხედი ამოძრავდა . . . ტაბელები ბოქლომით არის დაკეტილი და არ ალებენ.

რაშია საქმე, გააღეთ, ტაბელები გვინდა! — იკითხეს მუშებმა.

— მფრინავი მიტინგია! — გაისმა ძახილი.

**

საამქროს შუაგულში ელექტრონის მოძრავ ბაქანზე ავიდა იოსკა. მის ირგვლივ შემოიკრიბა საამქროს მუშები, ზოგი ორთქლმავალის ცილინდრზე ჩამოჯდა, ზოგი ქვაბებზე, ზოგი ბორბლებზე და ზოგი დაზგებზე.

რაღაცას მოელის მათი გაბრწყინებული სახეები. და ეს რაღაც იოსკამ ხუთ წუთში ამცნო თვითმულის ცნობის-მოყვარეობით გატაცებულ სურვილებს:

ამხანაგებო! სამტრედიის საყუდის მუშების ბრიგადა მოვიდა ჩვენთან. თან მოიტანა მუშების მომართვა, რომელსაც აქ მოკლედ წავიკითხავ.

— მოკლედ იოსკა, შენებურად მოაბი საქმეს თავი!

— დაიძახა ხელიწოვმა.

— თქვენი შეკეთებული ორთქლმავლები ვერ აკმაყოფილებენ მოთხოვნილებას და საყუდში ჩაბარების შემდეგ მოითხოვენ კიდევ დიდ შეკეთებას, განსაკუთრებით საქვაბო ნაწილში. ამის დასამტკიცებლად მოგვყავს რამდენიმე ფაქტი — ამ უკანასკნელმა სიტყვებმა მუშებში ხმაურობა გამოიწვია, განსაკუთრებით კი საქვაბო საამქროს მუშები გრძნობდნენ ამ სიტყვების ძალას და სიმძიმეს.

— საქვაბომ შეგვარცხინა!

— მაგათ ჩაშალეს ჩვენი გეგმა! — წამოიძახეს მუშებმა, მაგრამ იოსკამ დააწყნარა ისინი: აი კიდევ რას სწერენ სამტრედიელი მუშები:

— თქვენგან მარტის თვემდე გამოგზავნილ ათ ორთქლმავალს აღმოაჩნდა შემდეგი ნაკლი: საკვამლე მილი ყველა ორთქლმავლებზე დაზიანებულია. მოსარევე რგოლებში წყალი სდის. ორთქლმავალი № სრულიად გამოსაცვლელი შეიქნა, რადგან გახეთქილია. საცეცხლე ყუთის ნაკერში აღმოჩნდა ოცდა თვრამეტი მილიმეტრი გახსნილი, რომელმაც გამოიწვია ახალი მოქლონების დადგმა. №-ზე უშვებდა დენარის მკვეთრს, არ მუშაობდა ვესტინგაუზის ტუმბო. საცეცხლე ყუთში ოცდა თუთხმეტა სამბი და ოცდა სამი საკვამლე მილი გახეთქილი იყო. აგრეთვე სხვა სამბებს არ ჰქონდა გასუფთავებული საკონტროლო მილი, დაბლა ნაწილი კი მთლიანად დაყრუებული იყო. №-ზე აღმოჩნდა თრევი გამდნარი, წინა ნაწილის ბჯინები, ქანჭიკები და აგრეთვე ცილინდრის ქანჭიკები მთლიანად დასუსტებული იყო. მაზუთის და წყლის ბაკი სრულიად არ იყო გაწმენდილი და შეკეთებული, კვეთარის პირი კი შექმული აღმოჩნდა.

ზემოდ მოყვანილი დეფექტები სარემონტო ქარხანაში უფრო ადვილი გასაკეთებელია, რადგან თქვენ მოგეპოვებათ საკმარისი იარაღ-მანქანები და მოწყობილობა, ამავე დროს სამტრედიის საყუდის ევლინება თქვენი მექაბეები.

(გაგრძელება იხილე შემდეგ ნომერში)

ჭაობის მოკასინი

ჯონ მატეუსის მოთხრობა

უზგი ცვარი იცის მექსიკის ყურეს ნაპირებზე. განთიადზე მის სიმძიმის ქვეშ იღუნება ხის ტოტები. რა შეზუთული ღამე იცის. მის ნაცვლად კი დგება დილა ბუზების მომაბეზრებელი ბზუილით უჩინარი კალიების კრიკინით, ძაღლების გაუთავებელი ხრინწიანი ყეფით.

ბუზებთან, ძაღლებთან და გველებთან ერთად ილიკებენ კატარღელებიც თავიანთ გალიებში. იფშეტენ თვალებს, იხედებიან ყოველმხრივ, მაგრამ მათი თვალები მაინც ბუნდოვანი და მოწყვნილია მათი მხედველობის არე ძალიან შეზღუდულია. მხოლოდ ჭაობი და ნაძვების უსაზღვრო კედელი, ნაძვების, რომელთა კანი რამდენიმე ფუტის სიმაღლეზე დასერილია თეთრ ზოლებად. ამ ზოლებს ქვეშ ჭურჭლებია დაკიდული, რომელშიაც გროვდება ნაძვიდან ჩამონადენი ფისი გათენებისას და ბინდში ეს თეთრი ზოლები ფანტასტიურ სახესღეულობენ. ისინი ემსგავსებიან სიცილით დამანჭულ სახეს, უფრო ზშირად კი, საკატორლო ბანაკის ზედამხედველის სასტიკ სახეს.

ყარაული იცვლება. ღამენათევები მუხლებზე ხოხვით მიდიან ფარდულში, რომლებიც მოთავსებულია გალიებს უკან. მათ უნდათ ცოტა მაინც დაიძინონ, სანამ პაპანაქება არ შეუშლის ხელს.

ნესტიან ჰაერში მოხარშული ყვეის სუნი დგას, დიასანლისობს ერთად ერთი თეთრი კაცი ამ ზანგ კატარღელებს შორის. თანაშემწედ მას ზანგი ჰყავს მიჩენილი.

გალიების კარები იხურება და 23 ზანგი გამოდის თავიანთ მოძრავი საფლავებიდან. მათ აცვიათ ჩვეულებრივი ტანისამოსი: თეთრ-შავ ზოლებიანი კურტკა და შარვალი. ზანგები იზმორებიან, როგორც ძაღლები წამუტუნობენ და დროგამოშვებით რაღაცას ბურტყუნობენ, ამავე დროს ხარბად უმზერენ საგზაო სამხარულოს.

ისინი იჩქარაან მდინარისაკენ, სადაც ზოგი სახეს იგრილებს, ზოგიც წყალს სვამს. ყველას სხედასხვა ფიგურა აქვს: გრძელი, მოკლე, სქელი, გახშვარი, სუსტი. მაგრამ ყველას ფასი აქ, ამ საკატორლო ადგილას—გროშია, თუ არ ჩავთვლით იმ „ხელფასს“, რომელსაც ისინი თავის შრომაში ღებულობენ ტერაენტინის საწარმოვანად.

მუდმივი მეთვალყურეობა საშინლად აზოზს სულს. ჯარისკაცებს აქვთ თოფები, რომლებიც ჰკლავენ ადამიანს. მათი თვალები განუყვეტილად უყურებენ ზანგებს. რა შეუძლია ზანგს ასეთ პირობებში შიშველი ხელებით?

ბრძანება—და ერთი მეორეს მისდევნენ ტუსალები თავის ულუფი ისალგებად. თუნუქის ჭიკა შებოლილი ყავით, ერთი ნაჭერი ღორის ხორცი, სიმინდის პურის ნატები. უნდა სჭამო, სჭამო რაც შეიძლება მეტი, რომ სიმშლიდან სული არ გაგძვრეს ზაზში.

საუზმობენ ყარაულებიც. საუზმობენ და ფრთხილად ადევნებენ თვალყურს. ნაძვების წვეროები პირველმა სხივებმა ალოკა. ჩრდილები ისევ როგორც ყველაფერი გარშემო, მოღუშულია. შავი სახეები, თეთრი სახეები, ტუსაღის ტანისამოსის შავი ზოლები, თეთრი ზოლები. ხალხი ზებრას ჰვავს.

კატარღელთა სახეზე მწუხარება, უიმედობა და ჩაფიქრება. ყარაულებიც კი მოექცნენ ამ გარემოების გავლენის ქვეშ და მიყუჩებულან. სევდა! არც დასვენება, არც ქაღები... წერილებიც კი იშვიათად მოაქვთ. გარშემო კი, ასეველი ვერსის მანძილზე, ერთი და იგივე სურათია: ჭაობი, ხეები, რომლებიც მზეს ეფარებიან, თეთრებ გუფრ მეთვალყურეობისათვის, და უსაქმობისათვის, შავების ჯაჭვი მუშაობისათვის და გალიებში ყოფნისათვის.

მაგრამ ცხოვრება ხომ ცხოვრებად რჩება. როგორც საზოგადოებრივ არ უნდა იყოს ყარაულობა და შეუიარაღებელი ზანგების ყოველ წუთს ტუქვა, არის ამაზე ცუდო მდგომარეობაც და ამაზე მომქმნეველი შრომაც. სამუდამოთ ხომ არ არიან მოწყვეტილი ქვეყნიერებას. დეკარგული დღეები ანაღაურებული იქნება გადაჭარბებით.

ზანგები თავისებურად ინფექციებიან თავს.

ტუსალი ნომერი I. ის კატარღაშია სპირტით ვაჭრობისათვის. გალა—6 თვე. შემდეგ... შემდეგ ისევ ძველ პატრონთან დაბრუნება შეუძლებელია, რომ მან არ გაანთავისუფლებიოს იგი და სამუდამო მინობაში მისცეს.

ტუსალი ნომერი 3. სუსტი იმედები. ზანგობლივი კატორღა! ის კი უკვე მოტეხილია. ფერმკრთალობა უკვე გამოსჭვივის მის ბუნებრივად შავი ლოყებიდან. თმები თეთრდება. საქმე ცუდაა.

ტუსალი ნომერი 13. მოჰკლა თავისი კოჭურენტი. „ორი წლით კატორღა“ სთქვა მოსამართლემ. მაგრამ აქ ვადებს არ იცავენ. ტუსალებმა ეს იციან და ჩორჩულით ეუბნებიან ერთი მეორეს: აი, ხეები იძლევიან მოგებას—ვიღაცამ ხომ უნდა მოაგროვოს ფისი? ხოლო კარგი მოგებისათვის ბევრი ხელია საჭირო...

მზარეული ძაღლებს აქმევს. საყოველთაო გართობაა. ძაღლები ღრინავენ, ყეფენ და ჰგარავენ ზანგების ჩუმ დრტინვას.

ნომერმა 23-მა უთხრა ნომერ 22-ს:

— ერთ-ერთი ჩვენთაგანი უნდა მოკვდეს. ან მე, ან უფროსი,

ნომერმა 22-მა ჩურჩულით გააფრთხილა ნომერი 23:

— რა შეგვიძლია გავაკეთოთ, ვერც შენ, ვერც მე ვერაფერს გავაკეთებთ!..

ძაღლები შემოეხვივნენ საჭმელს, მძლავრებმა სუსტები გაყარეს, მათი კუჭები უფრო მეტს მოთხოვნილებებს აყენებენ. ყფა გაბრაზებულ ღრინვაში გადადის, ღრინვა—ჩხუბში.

ტუსაღების თვალები ბრწყინავენ. ყარაული გაზარებულია. დიდ თეთრ ძაღლს ღრინვამა ეშვებმა გამარჯვება მოუპოვეს. დამარცხებული ყეფით გარბიან და ილოკავენ ჭრილობებს.

ყარაულები ოხუნჯობენ:

— მშიშარები არიან, როგორც ზანგები.

ნომერი 22, რომელიც ენაზან ჩამოიყვანეს აფრიკიდან, გულის ოსაგებად იცინის. ნომერი 23, მკვრივი და ღონიერი, გაბრაზებული ჰკუმშავს შავ მუშტებს.

მისი ამხანაგები მოექცნენ ციხის გავლენის ქვეშ. ისინი უკან ამბობენ თავის წარსულზე. მათ არა აქვთ დღევანდელი დღე. მათი მომავალი ბუნდოვანია. ზოგი მათგანი მთლად დაეშვნენ და დაკარგეს ადამიანის სახე. ჭაობმა, რომელიც მათ რეალად არტყია, მხეცებად გადააქცია. ბანაკის უფროსი, რომლის ყოველი ნიშანია მათ შიშსა გერის, მათი ბედაა, უმალესი ხელისუფლება, რომელიც მთელი თავისი სიძლიერით მათ წინააღმდეგ არის. ის ისეთივეა, როგორც ის თეთრი ძაღლი ძაღლების ხროვაში.

ძაღლებს, ისევე როგორც ადამიანებს, აქვთ გრძნობა, რომელიც სძლეხს ხოლმე შიშს. სიმშლი—ერთი ამ ინსტიტუტაგანია. მან აიძულა გამხდარი, გასაცოდავებული ძაღლი გადაედგა საშინელი ნაბიჯი: დაავლო პირი ძვალს და მოჰკურცხლა, ეს მას სიცოცხლის ფასად დაუჯდა: თეთრმა ძაღლმა ერთ წუთში გადუღრღნა ყანყარატი. სიკვდილის წინ კენესოდა საწყალი ლეკვი, ხოლო ყარაულები ღრიალებდნენ:

— ვაშა თეთრებს, ვაშა თეთრებს;

ყველა იცინოდა. გაუბედავად აჰყოლოდნენ სიცილს ზანგებიც. საყოველთაო აპატია ერთი წუთით გაქარწყლდა. როცა ხალხმა ცოტა გვერდზე გაიწია, ნომერმა 23-მა აიღო მძიმე ჯირკვე და თავი გაუსრისა თეთრ ძაღლს.

ყველა თოფები, თითქოს ბრძანება გაიცაო ტუსაღების წინააღმდეგ მიმართა.

— დაიჭირეთ! აქვთ ჩქარა!

— ფარდულიდან გამოვიდა რაზმის უფროსი: როგორც გრიგალი, ისე გაემართა შემთხვევის ადგილას.

— რა ეშმაკებია!—დაიღრიალა რაც ძალა და ღონე ჰქონდა

ის ღონიერი იყო, როგორც ჰერკულესი, ეს წითური, წითელ სახიანი კაცი ხარის კისრით, რკინის ბეჭებით და ცივი ფოლადისებური თვალებით. ერთი ხელით ავტომატიურ რევოლვერს კუმშავდა მეორეთი დაწულ მათრახს.

მას მოახსენეს მომხდარი ამბის შესახებ.

— აი, ამ ზანგმა, ჭურდმა, ნომერმა 23-მა, მოჰკლა ჩვენი საკუთარი ძაღლი. აქ, ჩვენ თვალწინ გაუშეჰყა კეტი თავი.

— ზანგმა?!

ცოფიანი ქაფი მოადგა უფროს ტუჩებზე.

მან დაუმიზნა ზანგს რევოლვერი.

ყრუ გრგვინვა გაისმა ტუსაღების რიგებში.

— რა შეგვიძლია გავაკეთოთ? არაფერი, არაფერი...

ზოლიანი ტანისამოსი მიწაზე დაეცა. მათრახმა კვალი დაასვა ნომერ 23-ს შავ ტანს.

— ილოცე, ზანგო, შენი აღსასრული დადგა.

ყველა სდუმდა. მალე მათრახის დარტყმა უფრო ყრუ, უფრო ზანგამოშვებით, უფრო გამოზომილი მოისმოდა.

— დღეს, საბოლოოდ არ მოგკლავ, წყეულო!—წაიხისინა უფროსმა—სამუშაოდ!

მერე ყარაულებს მიუბრუნდა და განკარგულება გასცა:

წვენი გამოადინეთ მაგას. გუშინ ბრძანება მივიღე, გავადილო მუშაობა!

უცბად შეამჩნია, რომ ზანგმა, რომელიც სისხლისაგან იცლებოდა, მოინდომა ტანისამოსის აღება და დაუღრღნა:

— ტყვეს მიიღებ მუცელში, თუ კი გაბედავ რამის ჩაცმას!

შავი ხალხი შავ-თეთრ ზოლიან ტანისამოსში გაიშალნენ სარტყელით ნაძვებში. ნელ-ნელა ჩამოდის ძვირფასი წვენი, რომელიც

ბათომი: შენდება ახალი ქარხანა, რომელიც უბრალო ნავთს ბენ-
ზინად გადააქცევს.

„ფოლადის პოემა“

კ. მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით არსებული სახელმწიფო ქართული დრამა.

დადგმა ელ. ლოლობერიძის და გრ. სულიაშვილის მხატვარი პ. ოცხელი

სოციალისტური მშენებლობის მიმდინარე ეტაპი თეატრალური კულტურის წინაშე გარკვეულ ამოცანას აყენებს: მხატვრული პრაქტიკის იდეურ, თემატიური გეზი

ს. თაყაიშვილი ინკას როლში

უმთავრესად უნდა განისაზღვროს რეკონსტრუქციული პერიოდის პოლიტიკურ-სამეურნეო საკითხებით. რაც ამავდროს გულისხმობს თეატრალური მშენებლობის ახალ

ბ. ღამბაშიძე ინჟ. გლეხის როლში

ტემებს, მისი მეთოდურ-ნერხობრივ საშუალებათა გარდაქმნას.

ჩვენი პროფესიონალური თეატრების პრაქტიკა ვერ ამართლებს ამ ამოცანით განსაზღვრული დანიშნულებას—აპოლიტიზმი, განყენებულად—რევოლუციონური თემატი-

კა, უსაგნო ესთეტიზმი, ექვოტიკა, ჯერ კიდევ ვერ არის დაძლეული და აღმოფხვრილი თეატრალურ პრაქტიკიდან.

„ფოლადის პოემა“ მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით არსებულ თეატრის—სცენაზე—საგრძნობი ეტაპია ასეთ ჩამორჩენილობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ამ დადგმით თეატრმა გვიჩვენა, რომ მისი მხატვრულ-იდეოლოგიური ორიენტაცია ცდილობს წარმართოს არა „სამი ბლენძისა“ და „არსენაის ლექსის“ ხაზით, არამედ ჯანსაღი და თანამედროვეობის მოთხოვნებისადმი დაქვემდებარებული გეზით.

პავლინის „ფოლადის პოემა“ სოციალური მშენებლობისა და თემატიკის მხრივ მეტად დროული პიესაა. იგი წარმოების სოციალისტურ რეკონსტრუქციის მასალებზეა აგებული. სამხრეთ-ურალში, ზღატოუსტის მეღვინეთა არმია იბრძვის ტენიკის დაპყრობისათვის, საბჭოთა ინდუსტრიის დამოუკიდებლობისათვის, რომლითაც მუშათა კლასი უდიდეს სიძნელეთა და დაბრკოლებათა გადალახვის გზით—მიღის ახალ მიღწევებისაკენ. აქ ნაჩვენებია შრომის ახალი ფორმები: დამკვერლობა, სოცშეჯიბრი, მუშათა გამომგონებლობა, პიესა ამ მხრივ წარ-

ნ. გოცირიძე იმაგუშას როლში

მოადგენს „სახელისა და გმირობის საქმედ შრომის გადაქცევის“ აგიტაციას. პიესაში დაყენებულია აგრეთვე ტენიკური ინტელიგენციის ფენებად დაყოფის, ახალი კადრების პრობლემა. ნაჩვენებია კაპიტალისტური გარემოცვის დამოკიდებულება ჩვენს წარმოებასთან; მავნებლობის საკითხი, პიესა აყენებს აგრეთვე ახალი ყოფაცხოვრების პრობლემებსაც.

პრობლემათა ასეთი სიმრავლე და თემატიურ მასალის სიუხვე ხელს არ უშლის პიესის მთლიან კომპოზიციას. მართალია მას არ ახასიათებს სიუჟეტური კვანძი, იგი უფრო ეპიზოდურია და ფრანგმეტული თავის აგებულობით, მაგრამ მხატვრული კონსტრუქციის ორგანიზება მასში მიღწეულია.

უნდა აღინიშნოს, რომ პიესა ბევრს კარგავს ქართულ თარგმანში—მიუხედავად ვ. გაფრინდაშვილის მეტად კვალიფიციური ნაშრომისა. და ეს მიუხედავად იმისა, რომ პიესის იდეურ თემატიკური შინაარსი თანაბრად ახლობელია ქართველი მუშა-მაცურებლისათვის.

უმთავრესი ამ პიესაში—დრამატურგული ხერხის მხრივ—არის მეტად თავისებური ტიპაჟი და ასევე თავისებური ადგილობრივი სიტყვიერი მასალა. ცხადია თარგმანში ეს ნაწილობრივ დაკარგულია, რაც პიესის დრამატურგიულ ხარისხს ამცირებს.

ეს „დაუძლეველი სიძნელე“ ანაზღაურებულია თეატრის მიერ დადგმის მაღალი ღირსებით.

პ. ოცხელის მიერ დიდ გამომსახველობითი ინტენსივობით არის შესრულებული დეკორატიული კონსტრუქცია. საშუალებათა ეკონომიის დაცვით მიღწეულია დიდი სცენიური ეფექტი. ქურა, სადაც ლითონის გადა-

მგონებელის სტეპაშკოს შემსრულებელმა ვ. გოძიაშვილმა მძლავრად აგრძნობია აუდიტორიას საბჭოთა ინდუსტრიისათვის ბრძოლის ენტუზიაზმი და თავგანწირვა. იგი როლს ანვითარებს უკიდურესობათა ხაზებში: დიდი ენტუზიაზმი, უსაზღვრო მწუხარება, საშინელი დაღლილობა, თავდავიწყებამდე მისული აღფრთოვნება. ეს ცვალებადობა დაკავშირებულია მისი მეტად ფასეული გამოგონების ბედთან. აღსანიშნავია კატიას როლში ელ. დონაუჩის ოსტატობა ოჯახის სცენაში ყურადღებას იპყრობს. შალვა ღამბაშიძე, რომელმაც მოგვცა სწორი საბჭოთა წარმოებისათვის თავდადებული სპეციალისტის განსახიერება.

დანარჩენ შემსრულებელთაგან აღსანიშნავია სარაული, ჟორჟოლიანი, ძნელაძე, კოსტავა და სხვა.

თ. ვახვახიშვილის მუსიკა კარგადაა შეფარდებული წარმოდგენის ტემპთან.

„ფოლადის პოემა“ დადებითი ნიმუშია ჩვენს თეატრალურ კულტურაში, საჭიროა ამ ხაზით სვლა, რასაკვირველია მხატვრული კვალიფიკაციის შემდეგი ზრდითა და გაღრმავებით.

თეატრელი

ვ. გოძიაშვილი სტეპაშკოს როლში

დნობა ხდება, განუწყვეტლივ მონაწილეობს დრამატიკულ მოქმედების სვლაში. წარმოდგენა საერთოდ აგებულია დინამიურ ტემპებზე. მუშა-მაცურებელი აქ უშუალოდ განიცდის სოციალისტური ინდუსტრიის მაჯის ცემას. ამ მხრივ დადგმა სავსებით აღწევს განზრახულ ეფექტს.

არტისტიული შესრულების მხრივ, ზოგიერთ როლებს ემჩნევა ნაჩქარევი დამუშავება; აქაც თავს იჩენს პიესის პერსონაჟის თავისებურებით გამოწვეული სიძნელე. მიუხედავად ამისა მსახიობთა კოლექტივის მიერ ამოცანა მაინც დაძლეულია. ისინი ქმნიან რეალურ, დამაჯერებელ სახეებს; მთელი რიგი როლებისა არტისტიული ოსტატობის მაღალი ხარისხით არის დამუშავებული.

ძლიერი გულწრფელობით განასახიერა ენტუზიასტი ახალგაზრდა მუშა-ქალის როლი ს. თაყაიშვილმა (ინკა), თანაბარი ოსტატობით აქვს მას დამუშავებული როლის ყველა ადგილი. ნიკ. გოცირიძემ იმაგუშას შესრულებით ერთი ახალი, ორიგინალური სახე შემატა მის მიერ შექმნილ, ყველასთვის ცნობილ სცენურ სახეებს, მუშა გამო-

საქსოვ ცეხიდან

მქსოველებო, სწრაფად ქსოვეთ,
მიეცეთ დაზგას მარდი ხელი,
მანქანები შრომას გვთხოვენ,
და, მკერდები ოფლის მღვრელი...

ოფლი ვლვაროთ,
და ამ ოფლით ქსოვილები დაეასველოთ,
მომავალი მიეცეთ მხარეს.
ლხენა ქსოვილს ჩავაქსოვოთ...

მშრომელებო, არ იფიქროთ,
ამ მკერდების ოფლის ღვარი,
— დაიკარგოს უმიზეზოდ, —
ჩვენი მკლავის მონაგარი
უბრუნდება ქარხნის ეზოს!

ხელი დაზგას.
ეს ძაფები—გაწყვეტილი გადაბით,
თორემ რას გავს,
თაღლითობით ვერ მივალწვეთ
მზიან ნაპირს!

არ იფიქროთ ჩვენი შრომა
უმიზეზოდ დაიკარგოს,
— იყოს ოფლი უნაყოფო
ან უბრალოდ დანაღვარი.—

— დამკვრელებო,
მარდად ქსოვეთ,
ცეხში ხმები გაიშალოს,
— რომ პროდუქტი უზვად ჰქონდეს
საბჭოეთის მზიან მხარეს!

დამკვრელი მუშა: მიხ. კარცივაძე.

ტფილისში მიდის კინო-სურათი „ჯიმ-შვანთა“ (სცენარი დაწერილია ტრეტიაკოვის მიერ, სურათი გადაიღო საქართველოს კინო მრეწველობამ).

ვისაც სვანეთი უნახავს, იქ უტოვორია და ხალხის ყოფა-ცხოვრებასთან ოდნავ გაცნობილა, მისთვის კინო სურათ „ჯიმ-შვანთა“-ს ზოგიერთი ადგილები, სრულიად უცნობი, გაუგებარი, და გაუგონარია.

მართალია უზნოობა კარგათ არის გაშუქებული, მაგრამ ნუ თუ ამდენი ხნის იქ მუშაობის განმავლობაში, კინო-მრეწველობას არ შეეძლო გადაღება სვანეთის გზის მუშაობის პროცესის მართლაც საინტერესო მომენტებისა? ამ სურათში კი არაა სვანეთის გზის მუშაობის პირობების სიძნელენი, გრანდიოზული აფეთქებები, კლდეების ნგრევა და სვანეთის არაა გადაღებული, არამედ ნაჩვენებია სულ-სხვა გზა.

სვანეთის იშვიათი ბუნება, თვალწარმოქმნი და ადამიანის მომჯადოებელი სანახაობანი, იმდენათ მკრთალი და მინიატურულია, რომ ვინც სვანეთს იცნობს, იმ პირობათვის მისი ნახვა სულის შემშუთვევლია.

უმრავლესობა სვანებს მართალია, შეიძლება აწუხებდეს, მაგრამ ცხოველებს, რომ ეს იმდენად აწუხებდეს, რომ ადამიანის შარდის მონახვედრ კედლებს და მიწის ლოკვას აწყდებოდნენ ეს არაა მართალი.

უმრავლესობა მათთვის არაა შემაწუხებელი, ვინაიდან ბუნებას უხვად დაუჯილდოვებია ყოველი სოფელი ისეთ მინერალურ წყლებით, რომ მათი დებეტიყვ ელას აკმაყოფილებს. ეს მუქევე წყლები, როგორც წვრილფეხა, ისე მსხვილფეხა საქონელს ისე უყვართ, რომ მარილი მათთან არ ახსოვთ. მე პირადათ ხშირად წამიყვანია პირუტყვი ამ წყლებზე. მათ გამოსაცდელათ მუქევე წყალთან ახლო მარილი დამიყრია, მაგრამ მას არ დაჰკარებია და მუქევე წყალს დასწაფებია. მარილის მოთხოვნილება რომ პირუტყვით, შორეულ მთებში, ზაფხულობით საძოვრათ ყოფნის დროს გაახსენდებათ, ისინი მორბიან მუქევე წყლებზე. მიაძღებიან ხოლმე მას და შემდეგ ისევ უკან ბრუნდებიან.

ყველაფერი შეიძლება ითქვას, მაგრამ ძალს რომ მარილი იმდენად ენატრებოდეს, რომ ახლათ შობილ ბავშვის სისხლში მას ეძებდეს და მის ლოკვით მოთხოვნილებას იკმაყოფილებდეს, ეს აშკარა სიცრუეა. ჯერ არ ყოფილა სვანეთში ისეთი მაგალითი, რომ ახლად დაბადებული ბავში უპატრონოთ და ძალის სალოკავათ გდებუ-ლიყოს. მარილი ძალს სძულს, მას არ ეკარება და მუქევე წყალსაც, სულ წყურვილი რომ ახრჩობდეს, არ სვამს.

სვანეთში დაბადებული და გაზრდილი ვარ, მუდმივით იქ მცხოვრები. სვანეთის ყოფა-ცხოვრება საფუძვლიანად და ყოველმხრივ შემისწავლია და პირველად მესმის (სურათ „ჯიმ შვანთა“-საგან) რომ ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევა სხვა დროს მშობიარე ქალს სვანი სახლიდან აგდებდეს და სამშობიაროთ მარტოს საღდაც მთებში უშვებდეს და იქ სხვის დაუხმარებლად ადამიანის მიუკარებლად ლოგინობდეს. პირიქით ქალი რომ მშობიარობს ღამე ყველა ფეხზე ათენებს. ქალები თავზე დასტრიალებენ, განთავისუფლების შემდეგ ნამეტურ, მაშინ თუ ვაჟი დაიბადა ასტეხენ სამხიარულოდ სროლას, მათ აცნობებენ მეზობლებს, რომ ვაჟი დაიბადა, თავს იყრის ყველა ამ ოჯახში, ულოცავენ ვაჟის შექენას, მშობლებს მოაქვთ არაყი, იწყება სმა და ქეიფი, ახლად დაბადებულისა და მისი დედის საღლეგრძელოები. ნიშნათ პატივცემისა მელო-გინე ქალისთვის დაწესებულია მეზობლებისა და ნათესავების მიერ „ნაწვარი“-ს, ე. ი. დიდი ხაჭაპურის გამოც-ხობა და ძღვნად მასთან მიტანა. ახლად შობილს რომ

ვინმესი ავი თვალი არ ეცეს „ჰალი“ არ დაეპატრონოს, ბავშს აკვანში თავ-ქვეშ რკინას ამოუდებენ ხოლმე, აკვანს ნალოც კინქს, „დუა“-ს შეაბამენ, მომსვლელებს არ უჩვენებენ.

მართალია ამას ადგილი აქვს ხეცსურეთში, მაგრამ ხეცსურეთსა და სვანებ შორის დიდი მანძილია, ბევრი გაუგალი ყინულოვანი მთები, უფსკრულებით დასერილი მყინვარები აშორებენ მათ ერთმანეთსა და რათ უნდა აურიოთ ერთმანეთში ან რათ უნდა დავამახინჯოთ მთიელთა ყოფა-ცხოვრების გაშუქება, მ. თი ეთნოგრაფია. ვისთვისაა ეს საინტერესო? ან რისთვისაა საჭირო?

სვანური ტირილი და მიცვალებულების გასვენება არ არის სურათში სწორად გადმოცემული; კუბო ჯოხებზე დაკრული, კუბოს მიაბრებინებენ, პირისუფალი ზოგი წინ მირბის, ზოგი მუნჯურად უკან მისდევს. უცბად ათასამდე კუბოსთან მიმავალი კაცი საღდაც ქრება, თითქმის ყველა საფლავში ცვივდება, რომ მით მიცვალებული ცხონდეს. შავ მანტიაში გახვეულ ცხენს სანამდე ქენებისაგან გული არ გაუსკდება და საფლავზე არ დააკვდება არბენიებენ. ხარს საფლავზე კლავენ, რომ სისხლი მოასხურონ მას და სხ.

ყველაფერი ეს სვანებზე მოკორილი ამბავია. სვანეთის ისტორიას არ ახსოვს ცხენის შავს მანტიაში გახვევა მისი ქენებისაგან საფლავზე დაკვლა. ხარის საფლავზე დაკვლა. ეს გაუგონარი ამბავია სვანეთში.

ძნელია აქ შემთხვევით მოსულ უცხოელებისათვის ერთი ზერელე გავლით ხალხის ყოფა-ცხოვრებას, ენას, ადათ-ჩვეულებებს ალლო აულონ და სწორად გააშუქონ. ხელოვნურად ხალხის ყოფა-ცხოვრების გასაშუქებლად შეთხზულ ამბავს შეაქვს მკითხველ და მაყურებელ საზოგადოებაში გაუგებრობა, გაურკვევლობა და სინამდვილის დამახინჯება. ამის საუკეთესო დამახასიათებელი გახლავთ აგრეთვე ამ ბოლო ხანებში რუსულ ენაზე გამოცემული ორი შრომა; კოჟენიკოვისა და ბ. კოვალევისკის, რომლებსაც შეუქმნიათ რაღაც ახალი ლეგენდები, თქმულე-ბები, სვანეთში არ არსებული გადმოცემები, ისტორიული ეპიზოდები, ხოლო თვით სვანები, მტრის მიერ დევნილ, ყოველ კუთხიდან თავშესაფარავად შემოხიზნულ ნარეც ტომათ აღიარეს, ქართულ ტომ-მოდგმას დააშორეს, სვანური ენა რუსულსა და ევროპულს უფრო დაამსგავსეს, ვიდრე ქართულს. სვანეთის ისტორია და ეთნოგრაფია დამახინჯეს, მაგრამ ამაზე შემდეგ. მართალია სვანეთი ჯერ კიდევ უკულტურო ქვეყანაა, ბევრი პრიმიტივობაა მის ყოფა-ცხოვრებაში ჩაქსოვილი, ბევრი დასაგმობი ადათ-ჩვეულებები და ძველი ტრადიციებია დღემდე ამ ქვეყანაში დარჩენილი და ყველაფერი ეს რომ სწორად იქნეს გაშუქებული, სრულიად საკმაო და მდიდარ მასალას იძლევა იმი-სთვის, რომ საინტერესო სურათი იქნეს მის ცხოვრებიდან გადაღებული.

სინამდვილის გაშუქების საწინააღმდეგო არც სვანს არასოდეს არ ექნება, მაგრამ ხელოვნურად იმის მოჩამხვა და შეთხზვა, რაც სვანეთში არ გაგონილა და ხალხის სი-ველურის გაზვიადებულად და გადასხვაფერებულად გაშუ-ქება სასურველი არ არის. გარდა გზის გაკეთებისა, სვა-ნეთში საბჭოთა მთავრობას ბევრი სხვა მიღწევებიც აქვს, მაგალითად: საავადმყოფოები, ფოსტა-ტელეგრაფი, ტენი-კუმები, შვიდწლიელები და სხვა სასწავლებლები, კოოპერა-ტივები, კლუბები, ახალი შენობები და სხვა. ნუ თუ სურა-თში ერთი სიტყვაც არ უნდა ყოფილიყო ამაზე დაძრული და სვანეთის მთელი ბედ-ილბალი და უბედურება მარ-ტო უმარილობაზე უნდა ყოფილიყო აგებული.

